

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสบการณ์การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย และศึกษาในรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะ ก่อนเกิดภัยพิบัติ ขณะเกิดภัยพิบัติ และหลังเกิดภัยพิบัติ นำไปสู่องค์ความรู้ที่สามารถใช้เป็นตัวแบบในการวางแผนงาน การวางแผนงานในการแก้ปัญหาภัยพิบัติที่จะเกิดประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ประสบการณ์การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม และถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ประสบการณ์การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม และถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย

ข้อมูลการเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย โดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ประสบปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมในชุมชนชนบท และภาคีเครือข่าย มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสโนว์บอลล์ (snowball sampling) โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงต่อเนื่องกันอย่างน้อย 2 ปี จาก 3 หมู่บ้าน จำนวน 33 คน ดังแสดงในตารางที่ 4.1-4.4

2) หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งตามการกระจายอำนาจการปกครอง ได้แก่

(1) ส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอวารินชำราบ ปลัดอำเภอวารินชำราบฝ่ายปกครอง กำนันตำบลวารินชำราบและผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวารินชำราบ (2) ส่วนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายองค์การบริหารส่วนตำบลวารินชำราบ ดังแสดงในตารางที่ 4.5-4.6

ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ประสภภัยพิบัติน้ำท่วม (n=33)

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประสภภัยน้ำท่วม	กลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	15	45.46
	หญิง	18	54.54
2	อายุ (ปี) กลุ่มตัวอย่าง M = 53.77, SD = 8.45		
	น้อยกว่า 50	11	33.34
	51-60	10	30.30
	มากกว่า 60	12	36.36
3	ระดับการศึกษา		
	ไม่ได้เข้าระบบการศึกษา	10	30.30
	ประถมศึกษา	14	42.42
	มัธยมศึกษาปลาย	6	18.18
	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	2	6.07
	ปริญญาตรี	1	3.03
4	สถานภาพสมรส		
	โสด	4	12.12
	คู่	22	66.67
	หม้าย	6	18.18
	หย่า/ แยก	1	3.03
5	อาชีพ		
	รับจ้างทั่วไป	19	57.57
	ค้าขาย	1	3.03
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	10	30.30
	อื่นๆ	3	9.10
6	รายได้เฉลี่ย (บาท)		
	ไม่เกิน 5,000	16	48.49
	5,001-10,000	14	42.42
	10,001-15,000	2	6.06

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประสภัยน้ำท่วม	กลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ
	15,001-20,000	1	3.03
7	จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน) M= 5.77, SD = 2.45		
8	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (ปี) M = 13.23, SD = 5.12		
9	สถานะในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูล		
	หัวหน้าครอบครัว	15	45.46
	ผู้อาศัย	18	54.54
10	ลักษณะที่อยู่อาศัย		
	บ้านชั้นเดียว	15	45.46
	บ้านสองชั้นขึ้นไป	16	48.48
	ตึกแถว/ ห้องแถว	2	6.06
11	กรรมสิทธิ์ การถือครองที่อยู่อาศัย		
	เป็นบ้านตนเอง	12	36.37
	เช่า	10	30.30
	ผู้อาศัย	11	33.33
12	หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่		
	มี	8	24.25
	ไม่มี	25	75.75
13	เคยประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติ		
	2 ครั้ง	5	15.15
	3 ครั้งขึ้นไป	28	84.84
14	แหล่งข้อมูลที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุบัติภัยน้ำท่วม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
	อาสาสมัคร / เครือข่าย	12	36.37
	กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน / คณะกรรมการหมู่บ้าน	20	60.61
	หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	11	33.33
	คนในครอบครัว/ เพื่อนบ้าน	17	51.51
	หอกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน	25	75.76

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มผู้ประสภัยจาก 3 หมู่บ้าน จำนวน 33 คน พบว่า มากกว่ากึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ 54.54 เป็นเพศหญิงอายุเฉลี่ยเท่ากับ 53.77 ปี (SD = 8.45) ส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่ร้อยละ 66.67 จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 42.42 มีอาชีพรับจ้างร้อยละ 57.57 ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน

5,000 บาท และ ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 48.49 และ 42.42 ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ย = 5.77 คน (SD = 2.45) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 13.23 ปี (SD = 5.12) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัย และเป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 54.54 และ 45.46 ตามลำดับ ลักษณะที่อยู่อาศัย มีทั้งบ้านสองชั้นขึ้นไปและบ้านชั้นเดียวในปริมาณที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 48.48 และ 45.46 ตามลำดับ การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ มีทั้งการเป็นเจ้าของบ้าน เป็นผู้อาศัย และเป็นบ้านเช่า 36.37, 33.33 และ 30.30 ตามลำดับ ส่วนใหญ่คือร้อยละ 75.75 ไม่ได้รับมอบหมายหน้าที่หลักในการบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม และร้อยละ 84.84 เคยเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป แหล่งข้อมูลที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุบัติภัยน้ำท่วม 3 อันดับแรก ได้แก่ จากหอกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน จากกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้าน และ จากเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 75.76, 60.61 และ 51.51 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2565 ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้ประสบภัย (n=33) แยกตามประเด็นผลกระทบแต่ละด้าน

ลำดับ	ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วม	M	SD	ระดับความเห็น
1	ด้านทรัพย์สิน	4.81	0.45	มากที่สุด
2	ด้านสาธารณูปโภค	4.56	0.49	มากที่สุด
3	ด้านสุขภาพกายและใจ	4.34	0.52	มาก

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเตรียมความพร้อมรับมืออุบัติภัยน้ำท่วมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้ประสบภัยและครอบครัว (n=33)

ลำดับ	การเตรียมความพร้อมรับมืออุบัติภัยน้ำท่วม	M	SD	ระดับความเห็น
1	ด้านคมนาคม/การเดินทางยามเกิดภัย	4.88	0.59	มากที่สุด
2	ด้านที่พักอาศัย/อาคาร	4.87	0.87	มากที่สุด
3	ด้านสาธารณูปโภค	4.52	0.55	มากที่สุด
4	ด้านการประกอบอาชีพ/ค้าขาย/เกษตรกรรม	4.26	0.47	มาก
5	ด้านปัจจัย 4	4.17	0.67	มาก
6	ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.10	0.63	มาก
7	อื่นๆ	4.44	0.66	มาก

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความร่วมมือช่วยเหลือของคนในชุมชนและครัวเรือน ตามการรับรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้ประสพภัย (n=33)

ลำดับ	การเตรียมความพร้อมรับมืออุบัติภัยน้ำท่วม	M	SD	ระดับความเห็น
1	การช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในครอบครัว	4.56	0.46	มากที่สุด
2	การเตรียมความพร้อมในการรับมืออุบัติภัยน้ำท่วมในครัวเรือน	4.45	0.55	มาก
3	การช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน	4.15	0.56	มาก
4	ความร่วมมือร่วมใจ สามัคคี ความร่วมมือ ของคนในชุมชน ช่วยเหลือรับมือกับอุบัติภัยน้ำท่วมได้เป็นอย่างดี	4.12	0.67	มาก
5	การเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	3.90	0.62	ปานกลาง

ผู้ประสพภัยให้ความเห็นว่า ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2565 ที่มากที่สุดคือผลกระทบด้านทรัพย์สินและด้านสาธารณสุขโรค ส่วนผลกระทบด้านสุขภาพในระดับมาก การเตรียมความพร้อมรับมืออุบัติภัยน้ำท่วมของครอบครัวในระดับมากที่สุด คือ ด้านคมนาคม/การเดินทางยามเกิดภัย ด้านที่พักอาศัย/อาคาร และด้านสาธารณสุขโรค การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในระดับมาก ได้แก่ ด้านการประกอบอาชีพ/ค้าขาย/เกษตรกรรม ด้านปัจจัย 4 และด้านการติดต่อสื่อสาร ความร่วมมือช่วยเหลือของคนในชุมชนและครัวเรือนในระดับมากที่สุด ขณะที่การเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอยู่ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.5 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มผู้ช่วยเหลือผู้ประสพภัยพิบัติน้ำท่วม (n=51)

ลำดับ	ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	30	58.80
	หญิง	21	41.20
2	อายุ (ปี) กลุ่มตัวอย่าง M = 46.75, SD = 13.321, min 25, max 82		
	21-30	8	15.68
	31-40	8	15.68
	41-50	14	27.45
	51-60	12	23.45
	มากกว่า 60	9	17.64

ลำดับ	ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ
3	หน่วยงานผู้ช่วยเหลือ (อาชีพ)		
	ประธานกรรมการชุมชน	9	17.65
	เจ้าหน้าที่กู้ภัยมูลนิธิสว่างบุชาธรรม และมูลนิธิจิตัมเกาะ	9	17.65
	ผู้แทนจากโรงพยาบาล	6	11.76
	ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์ควบคุมภาวะฉุกเฉิน	6	11.76
	หน่วยงานทหาร	6	11.76
	ศูนย์ อปพร	5	9.81
	จิตอาสาและเครือข่ายต่าง	4	7.84
	สภากาชาดไทย	2	3.92
	เจ้าหน้าที่เรือนจำกลาง	2	3.92
	เจ้าหน้าที่แขวงทางที่ 2 อุบลราชธานี	2	3.92
4	ปฏิบัติหน้าที่ (ปี) M = 46.75, SD = 13.321, min 1, max 30		
	1-10	34	66.66
	11-20	15	29.42
	มากกว่า 20	2	3.92
5	ระดับการศึกษา		
	ประถมศึกษา	2	3.92
	มัธยมศึกษาตอนต้น	4	7.84
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	9	17.65
	อนุปริญญา/ปวส.	4	7.84
	ปริญญาตรี	22	43.14
	สูงกว่าปริญญาตรี	10	19.61
6	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (ปี) M = 46.75, SD = 13.321, min 1, max 30		
	1-10	34	66.67
	11-20	15	29.41
	มากกว่า 20	2	3.92
7	ประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติ (ปี)		
	1-10	38	74.51
	11-20	9	17.65

ลำดับ	ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ
	มากกว่า 20	4	7.84
8	การได้รับการฝึกอบรมการจัดการในสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วม		
	ไม่เคยรับการฝึก	23	45.10
	เคย	28	54.90
9	การฝึกอบรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง		
	น้อย	2	3.92
	ปานกลาง	5	9.81
	มาก	28	54.90
	มากที่สุด	16	31.37

จากตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมจำนวน 51 คน พบว่า เป็นผู้แทนมาจากประธานกรรมการชุมชน ทีมผู้ให้การช่วยเหลือด้านสุขภาพ (ได้แก่ ผู้แทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลประจำจังหวัด ผู้แทนจากองค์การบริหารท้องถิ่น และสำนักงานสาธารณสุขประจำอำเภอและสำนักงานสาธารณสุขประจำจังหวัด) ผู้แทนจากศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ผู้แทนจากทีมมูลนิธิสว่างบุษชาธรรม ผู้แทนจากสภาอากาศไทย จิตอาสาเครือข่ายคูโบต้าเจริญชัย สำนักงานทรัพยากรน้ำ สำนักชลประทาน สำนักงานเจ้าท่า ศูนย์ อปพร.จังหวัดอุบลราชธานี ผู้แทนจากเรือนจำกลาง ผู้แทนจากแขวงทางที่ 2 อุบลราชธานี ผู้แทนจากศูนย์ควบคุมภาวะฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่กู้ภัยจากมูลนิธิจิตต์มเกาะ และผู้แทนจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ได้แก่ ทหารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นเพศชายร้อยละ 58.80 และมีอายุเฉลี่ย 46.75 ปี (SD = 13.321) โดยมีอายุต่ำสุด เท่ากับ 25 ปี และสูงสุดเท่ากับ 82 ปี ส่วนใหญ่ปฏิบัติภารกิจให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ในช่วง 0-10 ปี ร้อยละ 66.67 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.14 และ 19.61 ตามลำดับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเคยได้รับการฝึกอบรมการจัดการในสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมร้อยละ 54.90 และคิดว่าการได้รับการอบรมมีประโยชน์ในระดับมาก ถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.90 และ 31.37 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นการเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม (n=51)

ลำดับ	การเตรียมความพร้อม	ความคิดเห็น	
		จำนวน	ร้อยละ
1.	ชุมชนมีโอกาสเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมอีก	39	76.47
2.	มีรายชื่อพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติน้ำท่วม	36	70.59
3.	มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง หอเตือนภัย	6	13.76
4.	มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง หอกระจายข่าว	36	70.59
5.	มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง พื้นที่ปลอดภัย	26	50.98
6.	มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง ศูนย์อพยพ/ศูนย์พักพิง	30	58.82
7.	มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง สถานบริการสุขภาพ	34	66.67
8.	ช่องทางการสื่อสารในชุมชนที่ใช้มากเป็น 3 อันดับแรก		
	1) ผู้นำชุมชน/ ผู้นำศาสนา	33	64.71
	2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ	32	62.75
	3) โทรศัพท์	20	39.21
9.	ประเด็นการสื่อสารให้ข้อมูลกับชุมชน		
	1) การแจ้งรายชื่อพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ	41	80.39
	2) วิธีปฏิบัติตนเมื่อมีการเตือนภัย	37	72.55
	3) วิธีปฏิบัติตนเมื่อมีการเตือนภัย	42	82.35

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในด้านการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์น้ำท่วม ตามการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติ พบว่า ส่วนใหญ่เชื่อว่าชุมชนอาจมีโอกาสเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมร้อยละ 76.47 และเชื่อว่าการเตรียมความพร้อมเกินกึ่งหนึ่งในด้าน 1) มีรายชื่อพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติน้ำท่วม 2) มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง หอกระจายข่าว 3) มีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง สถานบริการสุขภาพ 4) เอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง ศูนย์อพยพ/ศูนย์พักพิง 5) เอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง พื้นที่ปลอดภัย ร้อยละ 70.59, 70.60, 66.67, 58.82, 50.98 ตามลำดับ ขณะที่ การมีเอกสารข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในเรื่อง หอเตือนภัยเพียงร้อยละ 13.76 ช่องทางการสื่อสารในชุมชนที่ใช้มากเป็นอันดับแรก คือช่องทางจาก ผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา ร้อยละ 64.71 ส่วนประเด็นประเด็นการสื่อสารให้ข้อมูลกับชุมชนเป็นอันดับแรกคือ วิธีปฏิบัติตนเมื่อมีการเตือนภัยร้อยละ 82.35

ประสบการณ์การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม และถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย ในมุมมองของผู้ประสบภัย

ประสบการณ์ของประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม และประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ดังนี้

1. ประสบการณ์จากผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมและนำเสนอรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทยในมุมมองของผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม

1.1 ประสบการณ์จากผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม

ข้อมูลประสบการณ์จากผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้จากการสุ่มพื้นที่ 3 หมู่บ้าน โดยจัดเป็นการสนทนากลุ่ม 3 กลุ่ม รายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ความคิดเห็นต่อระบบบริหารจัดการและการช่วยเหลือที่ได้รับ

1) จากการทำผ่านประสบการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมมาแล้ว ท่านคิดว่า ความต้องการการดูแลช่วยเหลือเรื่องใดที่สำคัญที่สุดในแต่ละระยะของการเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม เรื่องดังกล่าวมีความสำคัญต่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่อย่างไร

(1) ระยะก่อนเกิดเหตุ ประชาชนมีความต้องการที่จะรับรู้เรื่องข้อมูลข่าวสารของการเดินทางของมวลน้ำเพื่อประกอบการตัดสินใจในการอพยพออกจากพื้นที่

(2) ระยะเกิดเหตุ ประชาชนประสบภัยพิบัติมีความต้องการการดูแลในเรื่องความเป็นอยู่ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

ก. อาหาร ประชาชนอยากได้อาหารที่มีคุณภาพ เป็นอาหารที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมการกิน เช่น ข้าวเหนียว อาหารสำเร็จรูปที่ได้รับหมดอายุรับประทานไม่ได้ เช่น มาล่า ในบางครั้งอาหารที่ได้รับบูด ประชาชนมีการตั้งครัวกลางเพื่อประกอบอาหารเองจึงอยากได้เงินสำหรับสนับสนุนในการจัดซื้อวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหารเพื่อแจกจ่ายให้กับผู้ประสบภัย

ข. ห้องน้ำ ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการ และจัดวางในสถานที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง

ค. สถานที่ที่อยู่อพยพ ประชาชนอยากได้พื้นที่ที่มั่นใจว่าจะไม่เกิดน้ำท่วม เนื่องจากไม่อยากอพยพย้ายสิ่งของครั้งที่ 2 หรือ 3 ประเด็นที่อยู่อาศัย พบว่า ประชาชนบางส่วนยังอยู่ที่บ้านตัวเอง เพราะห่วงข้าวของ ยกเว้นบ้านที่มีกลุ่มเปราะบางเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง “กลุ่มที่มีบ้านชั้นเดียว เราจะมีแพลอยน้ำเป็นจุดเฝ้าระวัง กลุ่มเหล่านี้จะย้ายไปอยู่ตาม step ของระดับน้ำ” (ผู้ประสบ 1.9)

ง. สำหรับประชาชนที่ไม่ได้อพยพควรมีการส่งอาหาร และน้ำเข้าไปในพื้นที่ มีภาครัฐมาช่วยแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการการช่วยเหลือของประชาชน มีเจ้าหน้าที่จาก

เทศบาล ทหารบก องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มาช้า “แต่บางหน่วยงาน (ตำรวจ ตชด.) มาสร้างภาพ มาตั้งเต็นท์ ถ่ายรูป แจกอาหาร และก็ขนย้ายกลับไม่ได้ช่วยเหลือต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ทหารจากกองทัพบกเอาเรือมาช่วยขนย้ายคนและสิ่งของขึ้นบก ในส่วนของอบจ.ดูแลทั้งจังหวัด จัดหาที่อยู่สนับสนุนเรื่องสาธารณูปโภคเช่นเรื่องน้ำไฟ คนบริจาคสิ่งของเทศบาลก็จะเป็นผู้แจกจ่าย” (ผู้ประสบ 1.8)

(3) **ระยะหลังเกิดเหตุ** ประชาชนมีความต้องการการเยียวยาที่ยุติธรรม สมเหตุสมผลกับความเสียหายที่ประชาชนได้รับ เนื่องจากที่ผ่านมาค่าชดเชยที่ประชาชนได้รับมีความเหลื่อมล้ำมาก พื้นที่ที่ได้ค่าชดเชยก็จะได้รับอยู่หลายครั้ง บางพื้นที่ไม่ได้รับค่าชดเชยเลย นอกจากนี้ยังมีความต้องการความช่วยเหลือในเรื่องการขนย้ายสิ่งของและการทำความสะอาดบ้าน และบริเวณบ้าน จากคำกล่าว “เจ้าหน้าที่มาประเมินซ้ำมาเรื่อยๆ เราอยู่กันไม่ได้ก็ไปกู้เงินมาต่อเติม พอเจ้าหน้าที่มาประเมิน กลายเป็นบอกว่าเราเสียหายเล็กน้อย เลยจ่ายค่าชดเชยมาน้อยมาก ไม่ฟังเหตุผล” (ผู้ประสบ 2.3)

1.1.2 ความต้องการการดูแลเฉพาะกลุ่มที่ท่านเห็นว่าต้องให้การช่วยเหลือเป็นพิเศษ คือกลุ่มใดและในเรื่องอะไรที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป (เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็กเล็ก ผู้ป่วย) กลุ่มเปราะบางเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง

ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าในการอพยพควรให้ความสำคัญกับประชาชนกลุ่มเปราะบาง เนื่องจากในหมู่บ้านมีคนแก่ ผู้ป่วยติดเตียง คนพิการ และเด็ก อยากให้มีการอพยพกลุ่มเหล่านี้ออกจากพื้นที่ก่อนหากมีน้ำเข้าพื้นที่มาแล้วจะทำให้เคลื่อนย้ายลำบาก กรณีผู้ป่วยติดเตียงอยากให้มีการเตรียมพื้นที่หรือเตียงและเตรียมอุปกรณ์จำเป็นที่บางครั้งไม่สามารถเคลื่อนย้ายออกจากบ้านได้

1.1.3 การดูแลช่วยเหลือที่ทุกภาคส่วนได้ดำเนินการ เรื่องใดบ้างที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมหรือดีอยู่แล้ว เรื่องใดบ้างที่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดการจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น

“การช่วยเหลือที่มีอยู่เดิมก็เหมาะสมดีอยู่แล้ว แต่ควรลงมาให้เร็วกว่านี้ ซ้ำอยู่ เช่น แจงข้อมูลไปแล้ว ยังไม่ลงมา เทศบาลก็อยู่แล้วว่าจะท่วมทุกปี ชาวบ้านก็ต้องการที่อยู่อาศัย ซึ่งเทศบาลก็ต้องจัดหา แต่เมื่อน้ำท่วม ชาวบ้านขนย้ายของไปก็ไม่มีที่ ข้าวของก็ตากแดด” (ผู้ประสบ 1.1) “การช่วยเหลือจากภาครัฐล่าช้ามาก ไม่ว่าจะหน่วยงานใด ไม่ว่าจะข้อมูลข่าวสารที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถคาดประมาณระดับน้ำได้อย่างเที่ยงตรง ชาวบ้านก็อาศัยข่าวสารจากช่องทางอื่น ๆ และเมื่อน้ำท่วม” (ผู้ประสบ 1.2) “การช่วยเหลือก็มาค่อนข้างช้า ชาวบ้านได้ทำเรื่องเสนอไป 2 เรื่อง คือ 1) แพลยน้ำ เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง เด็กเล็ก คนชรา ในกรณีที่น้ำมาอย่างรวดเร็ว 2) เต็นท์ 1 หลังต่อครัวเรือน เพราะถ้าอาศัยเทศบาล กว่าจะไปเช่าเต็นท์มาให้ชาวบ้านได้ เมื่อก่อนให้ยืมสังกะสีกับไม้ แต่เมื่อปีที่แล้ว น้ำมาเยอะ ๆ ก็ไปหาเต็นท์ไม่พอ ชาวบ้านกว่า 2000 ครัวเรือน ชาวบ้านก็ต้องเอาข้าว

ของไปตากฝน เรือที่จะไปขนย้ายของก็ยากได้ ปี 2562 มีเรือแพยางขนาดใหญ่ แต่ไม่มีเครื่องยนต์
กว่าจะพายไปถึง ชาวบ้านต้องดิ้นรนหาเรือช่วยช่วยเหลือตัวเอง” (ผู้ประสบ 1.3)

ทุกภาคส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในชุมชนได้ค่อนข้างดีมีความตั้งใจที่จะ
ช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่ในบางครั้งขาดความประสานงานกันในแต่ละหน่วยงาน ทำให้การเข้า
ช่วยเหลือไม่ทั่วถึง หมู่บ้านที่ได้รับความช่วยเหลือก็ได้รับความช่วยเหลืออยู่ซ้ำๆ ความช่วยเหลือไม่
ตรงความต้องการของผู้ประสบภัย เรื่องที่ควรพัฒนาได้แก่

- 1) การเข้าช่วยเหลือเป็นไปด้วยความล่าช้าบางครั้งใช้ระยะเวลานาน
- 2) การสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบากระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ
- 3) ประชาชนมีการตั้งครัวกลางและทำกับข้าวเองจึงมีความต้องการวัตถุดิบ
มากกว่าอาหารปรุงสุกที่นำมาแจกซึ่งบางครั้งไม่สามารถรับประทานได้เนื่องจากบูด ข้าวไม่สุก อาหาร
สำเร็จรูปที่ได้รับแจกหมดอายุ มีกลิ่นเหม็น
- 4) เรือไม่เพียงพอต่อความต้องการ ควรเพิ่มจำนวนรอบในการรับส่ง หรือเพิ่ม
จำนวนเรือในการรับส่งหรืออพยพ อีกทั้งบางหน่วยงานขับเรือเข้าไปเพื่อถ่ายภาพ (สร้างภาพ) แต่ไม่ได้
เข้าไปให้ความช่วยเหลือ) และคลื่นจากการขับเรือทำให้บ้านพัง
- 5) การอพยพออกจากที่พักหลังจากที่มีน้ำเข้าในพื้นที่แล้วเป็นไปด้วยความ
ยากลำบาก การประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ทุ้ภัยเป็นไปอย่างล่าช้าควรมีการ
วางแผนการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในการเข้าช่วยเหลือ
- 6) การอพยพไปอยู่ในสถานที่ที่รัฐจัดให้อยากให้ช่วยสนับสนุนพลังงาน เช่น
พลังงานไฟฟ้า หรือแสงอาทิตย์ใช้กับพัดลม หม้อหุงข้าว และอื่นๆ สำหรับใช้ส่วนกลาง
- 7) การตัดไฟฟ้าของการไฟฟ้าไม่มีการแจ้งเตือนประชาชน ทำให้ประชาชนใน
พื้นที่เดือดร้อน
- 8) จุดพักพิง น้ำดื่ม และห้องน้ำมาชำระทำให้ความเป็นอยู่ไม่สะดวก

1.1.4 กลไกสำคัญที่ใช้และนำไปสู่การเกิดความสำเร็จและประสิทธิผลของการ จัดการภัยพิบัติน้ำท่วม

- 1) ท้ามองความสำเร็จในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมอย่างไร ความสำเร็จ
ดังกล่าวต้อง ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ก. ความสำเร็จในการจัดการภัยพิบัติน้ำ คือ

- (1) ความสามารถในการจัดการน้ำแบบบูรณาการตั้งแต่จังหวัดต้นน้ำ
กลางน้ำ และมีศึกษาเส้นทางน้ำโดยสอบถามจากคนในพื้นที่เกี่ยวกับเส้นทางที่น้ำผ่าน และบริเวณที่
น้ำท่วมบ่อย เพื่อไม่ให้สร้างสิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ

(2) การปฏิบัติตามกฎหมายที่มีข้อห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างบริเวณริมน้ำ เนื่องจากสิ่งก่อสร้างบางพื้นที่ขวางทางน้ำ

(3) การสื่อสารระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น มีการแจ้งเตือนการจัดการอพยพ ซึ่งในการอพยพควรมีการจัดลำดับความสำคัญของการอพยพเริ่มจากกลุ่มเปราะบาง

(4) การเตรียมความพร้อมโดยการติดตามการเดินทางของน้ำ

ข. องค์ประกอบความสำเร็จของประชาชน ประกอบด้วย

(1) การยอมรับสภาพพื้นที่ที่ประชาชนตั้งรกรากอยู่และเรียนรู้ที่จะรับมือกับน้ำท่วม นอกจากนี้ยังควรเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในพื้นที่ เช่น การวางน้ำ การระวังเรื่องไฟดูด หลักการอพยพสิ่งของ การปฐมพยาบาลเบื้องต้นของอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างก่อนเกิดน้ำท่วม เช่น แมลง สัตว์กัดต่อย การช่วยเหลือผู้จมน้ำ

(2) การแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับการเดินทางของมูลน้ำ และระดับน้ำให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้สามารถเตรียมการอพยพ และการสั่งให้อพยพ

(3) การสื่อสารระหว่างหน่วยงานรัฐ ประชาชน และเอกชนในการเตือนภัย การเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือ และการขอความช่วยเหลือ

(4) ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของคนในหมู่บ้านในการช่วยเหลือกันและกัน

“ข้อมูลข่าวสาร อุปกรณ์ดังกล่าว รวมทั้งความร่วมมือของทุกฝ่าย” (ผู้ประสบ 1.4) “มีบางส่วนที่ชาวบ้านไม่ยอมย้ายออก เพราะเขาห่วงบ้าน มีทะเลาะกันบ้างเรื่องเรือ เพราะได้คิวยาว ถ้าเป็นเรือของราชการจะเริ่มงาน 9.00 น. ภาครัฐจะทำงานล่าช้ามาก ชาวบ้านและภาคเอกชนต้องช่วยกันเอง ภาครัฐควรมาจัดตั้งการช่วยเหลือเอง ไม่ใช่ให้คนมาจัดตั้ง” (ผู้ประสบ 1.5) “อีกอย่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นคือชุมชนน่าจะต้องมีจิตอาสา แผนที่ทำเสนอเทศบาลก็เป็นแผนเล็ก ๆ ไม่ใช่แผนใหญ่อะไร แต่เทศบาลก็มองว่าพวกเราเป็นตัวปัญหา เราจึงต้องทำร่วมกับ ม.อุบล ไปซ่อมแพให้เรางบประมาณมาจากมูลนิธิชุมชนไทย ได้มา 100,000 บาท เราก็ช่วยกันทำไปโดยไม่ได้ค่าแรงอะไร แพที่ทำขึ้นมาสามารถอาศัยอยู่ได้จริง ชาวบ้านมีอยู่ 1 หลัง เทศบาลมองว่าเอามาแล้วกะกะ” (ผู้ประสบ 1.6)

2) มีกลไกสำคัญอะไรบ้างที่ท่านคิดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จและประสิทธิผลของการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม

“การช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ทั้งภาครัฐและประชาชน อยากให้ภาครัฐมาจัดโซนประจำให้ชาวบ้าน ไปอยู่หน้าบ้านคนอื่น เขาก็จะว่าให้ มีที่ว่างเยอะอยู่ ยกระดับดินขึ้นมา และให้ชาวบ้านอยู่ในช่วงน้ำท่วม” (ผู้ประสบ 1.7) “ต้องเน้นในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ” (ผู้ประสบ 3.3)

1.1.5 ภาวะสุขภาพกาย จิตใจ และการดูแลตนเอง การปรับตัวของผู้ประสบภัยในแต่ละระยะ

1) ในฐานะที่ท่านเป็นผู้แทนของผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมท่านคิดว่า สถานการณ์ความเครียดที่ต้องเผชิญของผู้ประสบภัยมีอะไรบ้าง และในสถานการณ์ดังกล่าวผู้ประสบภัยต้องเรียนรู้วิธีการปรับตัว หรือดูแลตนเองอย่างไรบ้าง

สภาพความเครียดที่ผู้ประสบภัยพบ เช่น ความกังวลเรื่องบ้านที่จมน้ำ ห่วงทรัพย์สิน เงินที่ใช้ซ่อมแซมบ้าน บ้านที่มีผู้ป่วยและกลุ่มเปราะบางเป็นห่วงเรื่องความเป็นอยู่ ยารักษาโรคว่าจะเพียงพอหรือไม่ หากเกิดอาการกำเริบจะเดินทางไปโรงพยาบาลอย่างไร สัตว์มีพิษที่จะมารบกวนความปลอดภัยระหว่างที่อยู่ ณ ศูนย์พักพิง หรือสถานที่ที่รัฐจัดให้ การปรับตัวหรือการดูแลตนเอง ผู้ประสบภัยใช้วิธีทำตนเองให้สนุก ทำกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้รู้สึกลืมเรื่องน้ำท่วม โดยเฉพาะการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนอื่น เช่น ครวกลาง สำหรับเรื่องความปลอดภัยผู้ประสบภัยมีความระแวงระวัง และมีการจัดเวรยามเพื่อดูแลกันและกัน

“มีความเครียดทุกปี ลุ้นเก็บของไม่ทันก็เครียด บางทีก็ทานข้าวไม่ลง 3-4 วัน ปรับตัวโดยดื่มสุรบ้าง เล่นน้ำ ให้กำลังใจกัน” (ผู้ประสบ 1.8) “มีโรคน้ำกัดเท้า บาดเจ็บจากการขนย้าย ฯลฯ ต้องไปโรงพยาบาล และ อสม.ดูแล” (ผู้ประสบ 1.9)

2) หากให้ท่านเป็นผู้มีโอกาสแนะนำหรือให้การปรึกษาคนที่ยังไม่ได้ประสบกับภัยพิบัติน้ำท่วมเพื่อการเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ ท่านจะให้คำแนะนำเรื่องใดบ้าง เพื่อปรับตัวหรือเผชิญกับสถานการณ์ในแต่ละระยะได้ และคิดว่าเรื่องใดที่สำคัญต้องทำมากที่สุด

การเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการรับมือกับภัยพิบัติน้ำท่วม ได้แก่ (1) การเตรียมตนเองให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ เริ่มจากการเตรียมเอกสารสำคัญให้อยู่ในชุดเดียวกันเพื่อให้สามารถหยิบออกได้รวดเร็วเมื่อถึงเวลาอพยพ เตรียมเครื่องนอนประมาณ 1-2 ชุด ของที่ใช้รับประทาน ถ่านไฟ และของใช้จำเป็นอื่นๆ โดยเฉพาะยารักษาโรค (2) การปรับตัว แนะนำให้เริ่มจากการทำใจยอมรับระหว่างที่เป็นผู้ประสบภัยก็ทำตัวให้สนุกไม่จมอยู่กว่าความทุกข์ (ผู้ประสบ 3.1-6)

“ไม่ควรสร้างบ้านในบริเวณที่มีโอกาสเสี่ยงต่อน้ำท่วม ถ้าน้ำท่วมแล้วก็ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงผ่านพ้นไปด้วยกัน” (ผู้ประสบ 1.9)

1.1.6 ช่องทางการสื่อสาร เพื่อการปรับตัวตามสถานการณ์

1) ช่องทางการสื่อสารเกี่ยวกับการเฝ้าระวัง ป้องกันและบรรเทาความรุนแรงของภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีช่องทางใดบ้าง มีความถี่บ่อยในการสื่อสารมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรค หรือไม่อย่างไร

ช่องทางการสื่อสารที่มีการใช้มากที่สุดในปัจจุบันคือ ไลน์ ซึ่งมีประโยชน์มากดังต่อไปนี้

(1) ข่าวสารจากภาครัฐจะมีการออกเอกสารและถ่ายภาพส่งไลน์ให้กับผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านส่งต่อให้ลูกบ้านที่เป็นหัวหน้าครอบครัว (ไลน์กลุ่ม) นอกจากนี้ยังมีการปักธงเพื่อบอกระดับน้ำเพื่อแจ้งให้ประชาชนทราบ

(2) การสื่อสารระหว่างประชาชนด้วยกัน ระดับหมู่บ้านมีการใช้หอกระจายข่าว จากการส่งไลน์ การบอกปากต่อปาก และวิทยุสื่อสาร

(3) การสื่อสารระหว่างเครือข่ายด้านน้ำกับผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เข้าร่วมเป็นการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันรายงานระดับน้ำจากต้นน้ำ และกลางน้ำ จังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และร้อยเอ็ด เป็นต้น (ผู้ประสบ 3.4-5)

“เมื่อจะเกิดน้ำท่วมเทศบาลจะเอารถลงมาประกาศ เสียงตามสาย ประกาศไม่บ่อย ชาวบ้านในชุมชนจะคุยกันเป็นประจำอยู่แล้ว บางทีจะขับรถบอกกัน ไม่ได้บอกทุกอาทิตย์ แต่ใกล้ๆ ก็เตือนกันไว้ให้เก็บของ” (ผู้ประสบ 1.10) “เขาคุยกันประจำ ไม่มีปัญหาอุปสรรคใดในการสื่อสาร เพราะชุมชนจะมีกลุ่ม LINE ซึ่งสมาชิกในกลุ่มส่วนมากจะเป็น อสม. ประธานและกรรมการชุมชน เขาก็จะแจ้งบอกกัน เพราะเขาเข้าไปแจ้งแต่ละโซน” (ผู้ประสบ 1.11) “แต่คิดว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอ เพราะบางครั้งหน่วยงานก็สื่อสารกับเราไม่รู้เรื่อง บางทีหน่วยเหนือบอกว่าปีนี้น้ำจะมีมาก เราก็ไม่กังวล เพราะเราชินอยู่กับพื้นที่แล้ว” (ผู้ประสบ 1.12) “จังหวัดอุบลก็ได้ประกาศว่าเป็นแชมป์น้ำท่วม แต่ความชัดเจนของข้อมูลข่าวสารไม่ค่อยดีว่ามันจะมาท่วมตรงไหนมากน้อยเท่าไร ไม่สามารถบอกได้ว่าวันนี้ น้ำจะมาเท่าไร อย่างมากก็ใกล้วันค่อยมาประกาศ ทำให้เตรียมตัวไม่ทัน มาประกาศไม่ถึงเดือน” (ผู้ประสบ 1.13) “บางทีข้อมูลของรัฐก็ไม่ค่อยแม่นยำ กลุ่ม LINE นี้ชาวบ้านก็ทำกันเอาเอง หาข้อมูลกันเอาเอง” (ผู้ประสบ 1.14)

2) ข้อมูลที่สื่อสารมาจากแหล่งใดที่สำคัญและส่วนใหญ่คนในพื้นที่ได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อการเตรียมตนเองหรือชุมชนมากน้อยอย่างไร ในลักษณะใดบ้าง

มีการสื่อสารที่สำคัญมาจาก

(1) หน่วยงานภาครัฐ รายงาน ประกาศเตือนภัยระดับน้ำเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเป็นข่าวที่แจ้งการอพยพ แต่ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าการแจ้งข้อมูลล่าช้าทำให้อพยพไม่ทัน

(2) จากการสังเกตของผู้ที่มีประสบการณ์โดยไปดูระดับน้ำบ่อยๆ และสังเกตจากดอกของต้นรวงข้าว ต้นแสง และต้นมะกอกน้ำ จะทำให้ทราบว่าน้ำเยอะหรือน้อย แล้วจึงเริ่มแจ้งข่าว

(3) จากแอปพลิเคชันเครือข่ายเรื่องนี้

“ถ้าชาวบ้านจะดูกันเองก็ดูตามกรมอุตุนิยมวิทยา พายุจะเข้าไม่เข้า บางทีก็ไปดูน้ำเอง เครือข่ายเขาจะ check ระดับน้ำว่าวันนี้ขึ้นเท่าไร และมีกลุ่มไลน์ “สื่อสร้างสุข” ของมหาวิทยาลัยอุบล (อาจารย์ชูชัย) ได้ทำไว้เมื่อปี 2565 ในนั้นจะมีข้อมูลน้ำท่วมด้วย Facebook ด้วย” (ผู้ประสบ 1.15) “การเตรียมตัวในส่วนที่บ้านก็เก็บของขึ้นที่สูงไว้ ดูไว้ว่าจะอะไรจะเอาไว้ตรงไหน ในชุมชนจะมี

แผนอพยพว่าจะเอากลุ่มไหนไว้ตรงไหน เช่น กลุ่มเปราะบางและผู้สูงอายุ โดย อสม. จะเป็นคนทำแผนร่วมกับกรรมการชุมชน แล้วนำไปเสนอเทศบาล แต่เทศบาลมันจะให้คำตอบเรามาว่า น้ำยังไม่ท่วม อย่าเพิ่งมาซ่อมแผน เช่น แผนการย้ายประชาชน เทศบาลก็มักจะบอกว่าน้ำยังไม่มา ไม่ต้องเตรียม เขาจะให้เราไปเตรียมตอนน้ำมา” (ประชาชนตอบพร้อม ๆ กันหลายคน) “เมื่อเกิดเหตุการณ์จริง เราสามารถเคลื่อนย้ายกลุ่มเปราะบางตามแผนได้ เพราะเราทำร่วมกับหมอ ผู้พิการติดเตียงก็จะย้ายเข้าโรงพยาบาล สรุปลก็คือได้เตรียมการตามแผนที่วางไว้ ซึ่งส่วนมากใช้งบประมาณจากพี่น้องช่วยเหลือกันเอง มีเครือข่ายที่มีทุนอุดหนุนเสริม เช่น มีครุวัลกลางให้ เพราะพี่น้องมั่วแต่ชนของจะไม่มีเวลาทำกับข้าว ของเราก็ทำเสริมข้าวกับกับข้าวไป ทุกวันนี้ก็ทำนาด้วยเตรียมรับภัยด้วย” “เทศบาลจะช่วยเรื่องกระสอบทราย ปี 2562 ไม่ทัน เพราะน้ำมาเร็ว 80 เซนติเมตรต่อวัน เสียหายมาก แต่ปีอื่น ๆ น้ำจะขึ้นทีละ 10-20 เซนติเมตร บางปีก็คาดการณ์ผิดคิดว่าน้ำไม่มากเท่าปี 2562 ก็จะย้ายของไว้ไม่สูงมากไปกว่าปี 2562 แต่เอาเข้าจริง น้ำมามากกว่า ของก็จะเสียหายมากพอๆ กัน” (ผู้ประสบ 1.1)

3) กรณuale้าถึงวิธีการต่างๆ ที่ท่านใช้ในการสื่อสารเพื่อการเตือนภัยและการช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติตามระบบที่ท่านคิดค้นขึ้น ทั้งในและนอกพื้นที่ รวมทั้งผลลัพธ์จากการใช้วิธีการดังกล่าว

วิธีการสื่อสารในหมู่บ้านที่ใช้มากที่สุด คือ ไลน์กลุ่มหมู่บ้านที่ให้ทุกบ้านมีตัวแทนเข้าร่วมไลน์กลุ่มเพื่อใช้สำหรับแจ้งข้อมูลข่าวสารแล้วให้ตัวแทนแต่ละบ้านแจ้งคนในบ้านอีกทีหนึ่ง หากเป็นการสื่อสารนอกพื้นที่ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่มีการค้นหาความรู้เรื่องน้ำทำให้มีเครือข่ายด้านน้ำจึงมีการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน และผ่านไลน์ของเครือข่ายจึงทำให้ทราบการเดินทางของน้ำจึงเตรียมตัวอพยพไว้ล่วงหน้าได้ “ยังไม่มีมีการคิดค้น แต่อยากมี เช่น สัญญาณเตือนภัย แต่ปกติก็มีหอเตือนภัย แต่พอฝนตกสัญญาณจะไม่ดัง น้ำมาก็ไม่เตือนเลย ตอนน้ำไม่ท่วมมันดังดี มันจะร้องเพลงชาติทุกวันตอน 6.00 น. แต่พอน้ำท่วมมันไม่ดัง ฝ่ายป้องกันเป็นคนทำ เขาก็ทราบแล้วและบอกว่าจะตรวจสอบให้ แต่ก็ยังไม่ได้ยินจนทุกวันนี้” (ผู้ประสบ 1.2)

1.1.7 สถานการณ์การดูแลสุขภาพในระยะฟื้นฟูหลังการเกิดภัยพิบัติ

1) ตามประสบการณ์ที่ท่านได้เรียนรู้จากตนเองหรือบุคคลอื่นที่ประสบภัย เช่นเดียวกัน ท่าน คิดว่าปัญหาสุขภาพกาย จิตใจที่ต้องให้การดูแลหรือเยียวยาอย่างต่อเนื่องคือเรื่องใดบ้าง เรียงลำดับจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด

(1) ปัญหาสุขภาพกายไม่ค่อยประสบปัญหา แต่สุขภาพจิตผู้ประสบภัยมีความเครียดโดยเฉพาะเมื่อมาเห็นบ้านหลังน้ำท่วมแล้วทำตัวไม่ถูก ไม่มีเงินในการซ่อมแซมบ้าน น้ำหนักลด จึงอยากให้รัฐจัดงบประมาณให้รวดเร็วและเป็นธรรม ในเรื่องที่อยู่อาศัย

(2) อาชีพ ต้องมีอาชีพเสริมมา ช่วงน้ำท่วมไม่มีงาน บางบ้านไม่มีข่าวสาร การขนย้ายก็ต้องใช้เงิน ต้องให้ชาวบ้านมีรายได้

2) เรื่องใดบ้างที่เป็นผลกระทบจากการจัดการภัยพิบัติที่ไม่เหมาะสม และกรุณาเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น เป็นตัวอย่างประกอบว่าสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร และจะเสนอแนะแนวทางแก้ไข อย่างไร

ชาวบ้านคิดว่าการสร้างเขื่อนปากมูลทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นระยะเวลานานขึ้น เนื่องจากก่อนที่จะสร้างเขื่อนพื้นที่ดังกล่าวปกติเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมแต่ระยะเวลาการท่วมไม่นานและระดับน้ำไม่สูง แต่สร้างเขื่อนไปแล้วไม่สามารถที่จะทำลายได้ แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ (1) รัฐควรมีการพิจารณาเรื่องการระบายน้ำตั้งแต่ต้นน้ำโดยให้ระบายเป็นระยะเพื่อไม่ให้ถึงเวลาน้ำมากแล้วระบายไม่ทัน (2) การสร้างสิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ เช่น ถนน หมู่บ้านจัดสรร ในการสร้างถนนควรมีการศึกษาทางน้ำก่อนสร้าง และการสร้างตึก หมู่บ้านจัดสรรก่อนการอนุมัติให้สร้างควรพิจารณาถึงทางน้ำไหลด้วย (3) การไม่ขุดลอกคูคลอง ควรทำการขุดลอกคูคลองเป็นประจำเพื่อไม่ให้มีวัชพืชขวางทำให้การระบายน้ำเร็วขึ้น การขุดคูคลองที่ต้นเงินจากตะกอนทับถมจะทำให้สามารถรับน้ำได้มากขึ้น

“เรื่องรอคิวเรือ ส่งผลต่อสุขภาพจิต เพราะจัดสิ่งของไว้แล้ว แต่ไม่ได้ไปสักที บางทีคนมาช่วย เขาก็เดินเอื่อยเฉื่อย ต้องรอนายสั่ง บางทีไม่มีงบประมาณ” (ผู้ประสบ 1.3) “ปีที่ผ่านมามีต้องรอผู้ว่าราชการประกาศเป็นภัยพิบัติเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2565 การช่วยเหลือจึงจะมา แต่ก่อนหน้านั้นชาวบ้านต้องช่วยเหลือตัวเอง ทำให้ข้าวของชาวบ้านเสียหายจากพายุฝน” (ผู้ประสบ 1.4) “มีหลายที่มาทำวิจัย ประกาศว่าจะทำโน่นทำนี่ เชิญประชาชนไปร่วม มันเป็นเหมือนเชิงทฤษฎี แต่ไม่มีการช่วยเหลือใด ๆ เหมือนเอาชาวบ้านไปหาความรู้เฉยๆ ไม่ได้ประโยชน์อะไร ชาวบ้านก็จะเบื่อและแข็งในการตอบคำถาม เพราะจะรู้สึกว่าได้อะไร พี่น้องเดินหนีกันหมด วันนี้ถือว่าอาจารย์โชคดีที่ได้ค้น” (ผู้ประสบ 1.5) “จังหวัดอุบลน้ำท่วมนานที่สุด บ่อยที่สุด รัฐบาลก็ของบประมาณได้มาก แต่กว่าจะถึงประชาชนก็หลังน้ำท่วมไปแล้ว 2 เดือน เงินเยียวยา 4-5 พัน กว่าจะถึง ช้ามาก เพราะช่วงน้ำท่วมชาวบ้านต้องใช้เงิน” (ผู้ประสบ 1.6) “จังหวัดอุบลก็มีการเปลี่ยนผู้ว่าช่วงน้ำท่วมทุกที ไม่ย้ายก็เกษียณ (เพราะน้ำท่วมช่วงเดือนตุลาคม)” (ผู้ประสบ 1.7)

3) จากการที่เชื่อว่า ชุมชนต้องพึ่งตนเองในการดูแลและจัดการปัญหาต่าง ๆ จากภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะฟื้นฟู ท่านคิดว่าเรื่องนี้จะจริงได้อย่างไร และต้องอาศัยการเตรียมหรือสนับสนุนชุมชนในลักษณะอย่างไร

เป็นจริงเนื่องจากชุมชนมีการพึ่งพาตนเองอยู่แล้วทั้งการส่งการอพยพ แจ่งเตือนกัน และกัน อีกทั้งในแต่ละบ้านยังมีการเตรียมเรือเพื่อใช้เป็นพาหนะและอพยพ ประชาชนแต่ละคนได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเตรียมการอพยพ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การช่วยเหลือตนเองเบื้องต้น และต้องการการสนับสนุนในระหว่างที่เป็นผู้ประสบภัยในเรื่องของห้องน้ำ อาหาร เงินชดเชยซ่อมบ้าน

“เอาจิตอาสาอาสาอบรม เตรียมเรือที่ได้จากมูลนิธิ 4 ลำ แต่ยังไม่มีความพร้อม เราก็กต้องเตรียมวางแผนไว้ว่าให้จัดเรืออยู่ในแต่ละโซน บางส่วนอาจต้องขนย้ายเอง โดยไม่ใช้เรือก็ต้องเตรียมคนไว้ขนย้าย” (ผู้ประสบ 1.8) “สิ่งที่อยากได้มากที่สุดคือจุดอพยพที่ถาวร บางคนบอกว่าเอาไปไว้ในกรมทหารก็ไม่อยากไป เพราะชาวบ้านต้องออกมาสอดส่องดูแลบ้าน และในกรมเป็นเขตราชการ ชาวบ้านอยากอยู่ที่เทศบาลจัดให้” (ผู้ประสบ 1.9)

1.1.8 ความต้องการการสนับสนุนในพื้นที่ เพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินงานการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่ผ่านมา ท่านคิดว่า การมีส่วนร่วมของทุกคนในพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อเรื่องนี้เป็นอย่างไรร

ทุกคนโดยเฉพาะผู้นำหมู่บ้านให้การช่วยเหลือลูกบ้านดี ประชาชนแต่ละคนมีความร่วมแรงร่วมใจกันให้ความช่วยเหลือกันและกัน เอื้ออาทรกัน และให้ความร่วมมือในเรื่องที่ได้รับการร้องขอ มีจิตอาสาและอุทิศตนในการช่วยเหลือผู้อพยพ เช่น หากมีการตั้งครัวกลางก็จะมีผู้อาสาทำกับข้าว แจกจ่าย มีผู้อาสาเป็นเวรยามในการรักษาความปลอดภัย “ชาวบ้านต้องช่วยเหลือกันเอง ภาครัฐมาซ้ำเกินไป” (ผู้ประสบ 1.10)

1.1.9 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผน เพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพ

หากท่านมีโอกาสได้กำหนดนโยบายและแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระดับพื้นที่หรือระดับชาติ ท่านคิดว่าเรื่องใดบ้างต้องกำหนดเพิ่มเติม และเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกหรือต้องดำเนินการเร่งด่วน เพราะเหตุใด

ควรให้ความสำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้

- (1) การจัดการน้ำควรมีการทำงานให้เป็นระบบมากขึ้น
- (2) การเยียวยา ควรเป็นไปด้วยความรวดเร็วในปริมาณที่เหมาะสมหลังจากน้ำท่วม
- (3) การประกอบอาชีพระหว่างน้ำลด หลังน้ำลด เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรได้รับความเสียหายหมด การประกอบอาชีพควรช่วยหาตลาดด้วยเนื่องจากไม่มีตลาดก็ไม่สามารถขายสินค้าได้

“ข้อมูลน้ำ ความสะดวกในการขนย้าย การจัดการน้ำจากภาครัฐ อย่าให้น้ำมาเยอะเขื่อนต่าง ๆ อย่าปล่อยน้ำเยอะ ควรวางแผนบริหารน้ำให้ดี” (ผู้ประสบ 1.11)

ประสบการณ์การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม และถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย ในมุมมองผู้ที่เกี่ยวข้อง

ประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานราชการ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นต่อระบบบริหารจัดการและการช่วยเหลือภัยพิบัติน้ำท่วม โดยมี

2.1.1 การเตรียมความพร้อมเพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในด้านต่างๆ ได้แก่

1) จากประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานของท่าน ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเตรียมความพร้อม เพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม และได้ปฏิบัติตามแผนเพื่อเตรียมรับภัยพิบัติน้ำท่วมมากน้อย อย่างไรบ้าง

(1) จังหวัดมีแผนบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด เป็นแผน 5 ปี (สอดคล้องกับแผนระดับชาติ) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ที่ผู้ว่าราชการเป็นผู้สั่งการ และป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) ของจังหวัดเป็นเลขานุการคณะทำงานที่คอยประสานงานในด้านต่างๆ บูรณาการช่วยเหลือประชาชนในทุกสาธารณภัย ทุกชุมชน รวมถึงมหาดไทยโดยผ่านอธิบดี (ผู้อำนวยการกลาง) ที่ดูแลทั่วประเทศ โดยศูนย์ป้องกันสาธารณภัยขึ้นตรงกับอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งจะมีพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550-2560 ซึ่งกล่าวถึงบทบาท อำนาจและหน้าที่ของอธิบดีกรม ผู้อำนวยการท้องถิ่น หัวหน้าส่วนงาน และที่เกี่ยวข้องซึ่ง ปภ. เป็นหน่วยงานที่จะต้องมีการเตรียมพร้อมเรื่องแผนภัยพิบัติต่างๆ

(2) แต่ละหน่วยงานมีแผนของตนเองการทำงานร่วมกันอยู่ภายใต้การสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัด ดังเช่น “ในส่วนของผมที่เป็นกองทัพและเป็นคณะกรรมการฯ กลุ่มหนึ่ง กองทัพก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องทำแผนย่อย่อนำเสนอต่อผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือตามลำดับ เวลาเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม ผู้ว่าราชการจะเป็นผู้อำนวยการจังหวัด “ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์” ผบ.หน่วยทหารในพื้นที่จะเป็นรอง ผอ.ศูนย์ โดยมีการประชุมเป็นระยะ ๆ ให้แต่ละส่วนของกองทัพรับผิดชอบในแต่ละพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ” แต่การทำงานนั้นแต่ละหน่วยงานทำตามความถนัดและตามทรัพยากรที่หน่วยงานตนเองมี ดังหน่วยงานหนึ่งให้ข้อคิดเห็น ว่า “กองทัพต้องทำตามแผน เพราะมีหน่วยแม่หรือหน่วยงานตามสายการบังคับบัญชาของเราคอยกำกับดูแล ไม่ทำไม่ได้เลย แต่ต้องรอผู้ว่าราชการประกาศเป็นเขตภัยพิบัติ เราจึงจะลงพื้นที่ได้ แต่ระหว่างรอประกาศ เราก็ต้องมีการประชุมเตรียมการ ซึ่งจริง ๆ มีการประชุมแผนรับน้ำท่วมประจำปีในระดับจังหวัด ทุกหน่วยก็ต้องเข้าไปรับนโยบายมาทำแผนรองรับในหน่วยของตนเอง กองทัพได้ปฏิบัติตามแผนและส่งกลับ สิ่งที่เป็นปัญหาคืออะไรที่ไม่อยู่ในแผน คือปกติเราต้องไปช่วยชาวบ้านเคลื่อนย้ายของ ไปเฝ้าบ้านให้เขา แต่ถ้าน้ำมันท่วมมาก สะพานปิด เหลืออยู่สะพานเดียวก็จะมีปัญหาจราจรตามมา อันนี้ไม่ได้อยู่ในแผน คนที่จะมาเยี่ยมญาติจากไกลๆ ก็มาไม่ได้ จะมีปัญหาการจราจร เราก็ต้องช่วยกันเอารถสูงมาช่วยกันขนย้ายผู้คนที่อื่นอีก” ขณะที่ ปภ. เป็นผู้ประสานงานและบูรณาการทำงานและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยขับเคลื่อนนโยบาย ให้ความรู้ อบรม แจกถุงยังชีพ เครื่องนุ่งห่ม รับประทาน และแจ้งเตือนประชาชน

- กรมทรัพยากรน้ำเป็นหน่วยงานที่ประเมินผลและมีคณะกรรมการช่วยเหลือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือน้ำท่วมและภัยแล้ง 8 หน่วยงาน ส่งอุปกรณ์ช่วยเหลือกันและกัน
- กรมเจ้าท่าให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเรือเพื่อใช้ในการขนของ รถ สำหรับขนของ การช่วยเหลือจะมีการตรวจสอบความช่วยเหลือ และประสานงานกับทหารร่วมกับ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย
- กรมชลประทาน มีหน้าที่ติดตามต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การทำงานมีการติดป้ายเตือนโดยการติดธงทุกวันเวลา 6 โมงเช้า และจะมีการส่งหนังสืออย่างเป็นทางการไปยังหน่วยงานราชการและรายงานผ่านแอปพลิเคชันบอกระดับน้ำ การไหลผ่านของน้ำและอัตราการไหล กรมชลประทานมีเครื่องสูบน้ำแรงดันสูง เครื่องผลักดันน้ำ รถบรรทุก โดยผู้อำนวยการสำนักสั่งให้มีการเตรียมกระสอบทราย

2) การเตรียมรับภัยพิบัติน้ำท่วม ควรมีแผนหรือกลยุทธ์ที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากภัยพิบัติอื่นๆ อย่างไร อะไรที่เป็นองค์ประกอบหลักหรือเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมรับภัยพิบัติน้ำท่วม

ในแผนที่กล่าวถึงมีการเตรียมรับภัยพิบัติทุกชั้นตอน แต่กลยุทธ์จะแตกต่างกันในภัยพิบัติแต่ละชนิด เพราะสาเหตุ ผลกระทบ และอันตรายที่เกิดแตกต่างกัน เช่น ไฟไหม้ ฝุ่นมลภาวะ PM2.5 เป็นต้น

องค์ประกอบหลักหรือส่วนสำคัญ คือกำลังคน เครื่องมือ เครื่องจักร ข้อมูลของหน่วยเหนือ และส่วนปฏิบัติทางทหาร ที่เรียกว่า IPB (Intelligence Preparation Battlefield) เป็นการเตรียมสถานการณ์พื้นที่การรบ “ในอุบลจะมีหน่วยวิเคราะห์การจัดการน้ำ เมื่อน้ำสูงระดับไหนแล้วจะกระทบใครบ้าง ก็ครอบครัว ทอ. จะมีดาวเทียม ถ้าเกิดน้ำขึ้น เช่น ระดับ M7 (สถานีวัดระดับน้ำ) น้ำสูงเท่านี้จะออกไปทางไหน ดังสโลแกน เตรียมกำลังพร้อมรบ เจนจบข่าวสาร” และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ และประสานงานกับหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะ ปก. ที่มีบทบาทในการประสานงานและสนับสนุนทุกหน่วยงาน

3) การเตรียมความพร้อมเพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่สำคัญที่สุดคือเรื่องใด และมีอะไรที่ทำให้คิดว่าเรื่องดังกล่าวสำคัญที่สุด

(1) งบประมาณ เนื่องจากในบางปีงบประมาณที่เตรียมไว้ไม่เพียงพอกับสถานการณ์น้ำท่วมที่คาดไว้ ทำให้ขาดอุปกรณ์และเครื่องมือในการช่วยเหลือ

(2) เครื่องจักร เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องผลักดันน้ำ กระสอบทราย ไม่เพียงพอ “พื้นที่ที่รถเข้าถึงจะขนง่าย แต่ถ้าขนด้วยเรือจะขนง่าย บางทีชาวบ้านอยากอยู่กับบ้าน ไม่ยอมออกจากบ้าน บางทีเขาก็ไม่เชื่อเรา”

(3) กำลังคนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด คนทำงานในส่วนต่างๆ ไม่เพียงพอ เช่น กรอกกระสอบทราย ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ “ชาวบ้านเขาเคยท่วมทุกปี บางทีเขาก็คิดว่ามัน ยั่งยืนไม่ถึง แต่สภาพบ้านเมืองมันเปลี่ยน เส้นทางเดินของน้ำอาจจะไม่เหมือนเดิม ชาวบ้านจึงอาจ คาดคะเนผิด เรียกให้เราไปช่วยตอน 6 ทุ่ม บางทีเราเตือนก็ไม่เชื่อ บอกว่ามดยังไม่เดินตามกันหนีน้า น้ำน่าจะยังไม่ท่วม ชาวบ้านมีความเชื่อของเขา” ทั้งเครื่องจักรและกำลังคนต้องสอดคล้องกัน มีความ พร้อมทั้งสองอย่าง “ยุทธโศภรณ์ มีของไม่มีคน มีคนไม่มีของก็ลำบาก ต้องไปด้วยกัน”

2.1.2 ลักษณะความเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยต่าง ๆ ทุกระดับ และช่องทางการสื่อสาร เพื่อการปรับ วิธีการหรือปรับตัวตามสถานการณ์

1) การทำงานเพื่อจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค ส่วน ท่านคิดว่า ลักษณะความ เชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยต่างๆ ในพื้นที่ เป็นอย่างไร มี กระบวนการประสานความร่วมมือในลักษณะใดบ้าง และให้ผลลัพธ์อย่างไร

ความเชื่อมโยงโดยมี “ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์” มีการประสานงานเพราะมีแผนรองรับ อยู่แล้ว แต่ยังพบปัญหาที่ยังเกิดขึ้นเสมอในการจัดการคือ “บางพื้นที่ที่ไปทำงานไม่มีสัญญาณก็อาจไม่ สามารถประสานงานกันได้” การตัดสินใจให้ความช่วยเหลือบางหน่วยงานสามารถตัดสินใจดำเนินการ ได้ทันทีโดยไม่ต้องรอการประกาศให้การช่วยเหลือเร่งด่วน ดังคำสัมภาษณ์ “การทำงานสามารถ เริ่มทำได้เลยเมื่อมีการร้องขอ ไม่จำเป็นต้องรอประกาศจากผู้ว่าราชการจังหวัด เช่น เมื่อวานผมพา ทหารไปปฏิบัติหน้าที่อำเภอวังแดง ต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจได้ ไม่จำเป็นต้องเปิดแผนใหญ่ ถ้าพื้นที่ ที่เรารับผิดชอบน้ำท่วม เราก็คงไปช่วยได้” ส่วนศูนย์กัญภัยที่เป็นศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัย พิบัติ จะดำเนินการประสานเพื่อสนับสนุนทั้งด้านอุปกรณ์และกำลังคน “แต่ละหน่วยงานทำงานตาม หน้าที่ของตน การเชื่อมโยงส่วนใหญ่เป็นการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เช่น เครื่อง ผลักดันน้ำ เครื่องสูบน้ำ รวมถึงการติดต่อประสานงานเพื่อขอความช่วยเหลือจากประชาชน”

2) ท่านได้ใช้ช่องทางการสื่อสารอะไรบ้างเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ ทำงานร่วมกัน และมีการ ปรับวิธีการอย่างไรเพื่อให้ทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

การสื่อสารที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจนและเป็นทางการ ได้แก่

(1) การสื่อสารระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกันมีการส่งหนังสือราชการทั้ง ทางสื่อสังคมออนไลน์

(2) จากหน่วยงานภาครัฐไปสู่ชุมชน โดยการส่งหนังสือราชการไปยังผู้นำ ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มีความล่าช้า ทำให้มีการปรับเป็นการส่งเอกสารผ่านทางไลน์เพื่อให้ประชาชนได้รับ ข่าวสารเร็วขึ้น

ขณะที่ช่องทางการสื่อสารเพื่อความสะดวกและความคล่องตัว จะมีการสื่อสารที่ รวดเร็วกระชับ โดยการใช้อุปกรณ์สื่อสารทางโซเชียล เช่น กลุ่มไลน์ในผู้ประสานงานให้ความ

ช่วยเหลือ และกลุ่มไลน์ร่วมกับผู้นำชุมชน “พวกเรามี LINE group กปภ. สำนักงานป้องกันสาธารณภัยจังหวัดจะเป็นแหล่งประสานงาน ทุกหน่วยงานจะอยู่ในนี้หมด ซึ่งเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพมาก”

3) ปัญหาที่พบในการสื่อสารเพื่อจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมทั้งในระยะก่อนเกิด
ขณะเกิดและหลังเกิด มี อะไรบ้าง และท่านได้มีวิธีการแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร ได้ผลอย่างไร

ปัญหาที่พบสามารถแบ่งออกเป็นระยะของการเกิดภัยพิบัติ ได้ดังนี้

(1) ปัญหาที่พบก่อนเกิดเหตุ (1) การตัดสินใจเรื่องการระบายน้ำเป็นอำนาจของคณะกรรมการน้ำ กรมชลประทานมีไม่อำนาจในการเปิดประตูระบายน้ำ (2) การสื่อสารประชาชนไม่เข้าใจภาษาราชการ อยากให้สื่อสารเป็นคำพูดที่เข้าใจง่าย (3) ข่าวสารที่แพร่ออกไปบางครั้งเป็นข่าวปลอมสร้างความสับสนให้กับประชาชน (4) ข่าวสารที่แพร่ออกไปไม่ทราบว่าประชาชนได้รับข่าวหรือไม่ (5) การคาดการณ์ปริมาณน้ำเป็นไปได้ยากทำให้เตรียมรับมือได้ลำบาก ทำให้เวลาแจ้งปริมาณน้ำได้ไม่ตรงกับที่คาด

(2) ปัญหาที่พบขณะเกิดเหตุ มีการแจ้งขอความช่วยเหลือช้า ทำให้ความช่วยเหลือไปไม่ทั่วถึง “ในแผนจะเริ่มด้วย internet online แต่บางพื้นที่ต้องตัดน้ำตัดไฟ ไม่สามารถใช้ได้ รองลงมาคือใช้วิทยุสื่อสาร icom ถ้าไม่มีคลื่นอีกก็ใช้ รองลงไปอีกคือพลสาร ปัญหาการสื่อสารคือความเข้าใจไม่ตรงกัน บางทีก็เป็นปัญหาการจัดลำดับความสำคัญของงาน (บางทีผู้ใหญ่มาเยี่ยม แต่เราต้องเอาเรือไปขนย้ายผู้คน บางทีมูลนิธิก็จะเอาของมาแจก)”

(3) ปัญหาที่พบหลังเกิดเหตุ การประเมินการเยียวยาอาจจะยังล่าช้า ไม่ทันต่อความต้องการในภาวะเร่งด่วนของประชาชน ทำให้เมื่อมีการประเมินพบว่า ชาวบ้านซ่อมไปเรียบร้อยแล้วบางส่วน รวมถึงระบบการดูแลด้านสุขภาพกายและจิตใจ “การดูแลสุขภาพกลุ่มที่มีภาวะป่วยเรื้อรังขาดการดูแลต่อเนื่อง”

4) ตามหน้าที่รับผิดชอบและบทบาทที่ท่านมี ข้อมูลประเภทใดบ้างที่ต้องใช้
ควรใช้หรือไม่ จำเป็นต้องใช้เพื่อการสื่อสารและการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม และท่านคิดว่า การใช้
ข้อมูลเพื่อ การสื่อสารและจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมที่ปฏิบัติอยู่เป็นอย่างไร

ข้อมูลสถานการณ์ ปริมาณน้ำ การกระจายความช่วยเหลือ

2.1.3 ขั้นตอนหรือกระบวนการและปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนหรือกระบวนการ
ทั้งที่แก้ไขได้และไม่ได้ ด้วยตนเอง

1) ก่อนเกิดเหตุ (1) มีการรื้อล้างพื้นที่ริมตลิ่ง มีการปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างริมตลิ่ง
ขวางทางน้ำทำให้น้ำระบายไปช้า การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล (2) การสร้างสิ่งปลูกสร้างปัจจุบันไม่มีการศึกษาทางน้ำทำให้มีการสร้างถนน หมู่บ้านจัดสรรขวางทางน้ำเป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วม (3) การ
ตัดสินใจเรื่องการระบายน้ำเป็นอำนาจของคณะกรรมการน้ำ กรมชลประทานมีไม่อำนาจในการเปิด

ประจักษ์ประบายน้ำ “ปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศ บางพื้นที่ผมเคยล่องเรือผ่านได้สบาย แต่ตอนนี้ติดไม่สามารถผ่านได้ ภูมิประเทศมันเปลี่ยนแปลงไป มันเปลี่ยนทุกปี ไม่ได้อยู่ในแผน”

2) ขณะเกิดเหตุ เครื่องจักร อุปกรณ์ ฤกษ์ยังชีพ ไม่เพียงพอ งบประมาณไม่สามารถเบิกจ่ายได้เนื่องจากสิ้นปีงบประมาณทำให้การเบิกจ่ายยาก “ปัญหาทรัพยากร งบประมาณในการบำรุงรักษาทุบทโพรกกรม บางที่อาจนำไปสู่สื่อ social กองทัพมีเรือท่องเที่ยวแบบอยู่ 3 ลำ ทหารไม่มีข้าวกิน เพราะทหารไม่สามารถกลับไปรับประทานอาหารที่กองทัพได้ทัน ผมแก้ปัญหาโดยการขอข้าวจากเทศบาล และต้องไปขอซื้ออื่นมาเบิก เพราะซื้อทหารต้องเบิกจากกองทัพ”

3) หลังเกิดเหตุต้องมีการทำความสะอาดพื้นที่ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งสวัสดิการ เช่น ไม่มีเบี้ยเลี้ยง และอาหารกลางวันเลี้ยงเจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร การสำรวจพื้นที่เป็นไปด้วยความล่าช้า “หลังน้ำท่วม ทหารส่วนใหญ่ไปช่วยทำ big cleaning และทาสี ขนของ”

2.1.4 กลไกสำคัญที่ใช้และนำไปสู่การเกิดความสำเร็จและประสิทธิผลของการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในแต่ละขั้นตอนหรือกระบวนการ

กลไกและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่

1) การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การจัดการภัยพิบัติประสบความสำเร็จ “ถ้ามองทั้ง 9 กล้อง (แผน) แล้ว ผมมองว่าเราทำสำเร็จ เพราะจังหวัดอุบลน้ำท่วมทุกปี และเรามีผู้ว่าราชการจังหวัดที่เอาใจใส่ (คนที่แล้วเป็นวิศวะโยธา)” “อุปกรณ์กับคนสำคัญแล้ว คนที่จะไปช่วยเหลือต้องมีมวลชนสัมพันธ์ มีจิตวิญญาณของความเป็นคน อดทนอดกลั้น วาหะดี เดียวนี้ยุค Social สื่อสารทำมิตินิดเดียวก็ถึงสื่อ”

2) การประสานงานและการทำงานอย่างไรรอยต่อก็จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการช่วยเหลือผู้ประสบภัย “บางครั้งประสานงานกันซ้ำซ้อน หรือประสานไปไม่ใช่ผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง ต้องรอกการประสานงานหลายขั้นตอน จึงทำให้การช่วยเหลือล่าช้า” “ช่วยขนย้ายชาวบ้านได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ แต่ชาวบ้านอาจมองว่าช้าไม่ทันการณ์” “การประสานงานไม่ดี มีคน ไม่มีรถ ต้องไปยืมรถจากหน่วยงานอื่น หรือบางหน่วยงานต้องการคน ก็ช่วยเหลือกันไป”

3) ความสามารถในการพยากรณ์น้ำ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “ในจังหวัดอุบลเรามีชลประทานอยู่ 2 ประเภท คือ ชลประทานเขต ซึ่งคุมพื้นที่หลาย ๆ จังหวัด ซึ่งจะมองเส้นทางน้ำจากหลาย ๆ จังหวัดได้ และชลประทานของจังหวัดอุบลราชธานี 2 หน่วยงานนี้จะป็นหน่วยงานที่แจ้งเตือน ปัจจัยขององค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จ สาเหตุที่น้ำท่วมของเรา มาจากการปล่อยน้ำ ไม่ใช่ฝน เป็นจรรยาบรรณน้ำ ถ้าจัดการจรรยาบรรณนี้ได้จะดีมาก”

4) การเตรียมการณ์ในเรื่องการระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพ “การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมนี้จะแก้ไขได้อย่างยั่งยืน ต้องระบายน้ำจากห้วยพะยูน อ้อมตัวจังหวัดไปลงแม่น้ำ ธรรมชาติของแม่น้ำมูล ท้องน้ำจะลึก ๆ ยาวไป แต่ตรงแก่งสะพือ พื้นที่จะยกขึ้นสูง ทำให้น้ำระบายได้ช้า การทำ

เส้นทางระบายน้ำไปทางอื่น แต่เกินศักยภาพของพวกผม และใช้งบประมาณจำนวนมาก พวกเราเคยเสนอไป แต่ใช้งบประมาณมาก”

“คนที่น้ำท่วม บางคนเขาภวนาให้น้ำท่วม ชาวบ้านมี 2 หลัง บ้านหลังหนึ่งปล่อยให้ น้ำท่วม อีกบ้านหนึ่งเอาไว้อยู่ กลุ่มที่เช่าที่ราชพัสดุ ส่วนที่ราบลุ่ม อาจจะไม่อยากย้าย คนกลุ่มนี้เขาอาศัยขาย พวงมาลัย เขาไม่อยากย้ายไปที่รัฐจัดให้ เพราะประกอบอาชีพไม่ได้”

การจัดทำแผนบูรณาการในการทำงานจากทุกภาคส่วน ควรมืองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง บทเรียนที่ผ่านมาได้นำไปปรับใช้มากน้อยเพียงใด และได้ผลอย่างไร

การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2.1.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผน และความต้องการการสนับสนุนในพื้นที่ เพื่อการการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

1) ทำพื้นที่แก้มลิง บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังโดยเฉพาะการบุกรุกพื้นที่ริม ตลิ่ง ควรมีการพิจารณาผังเมืองใหม่ กั้นพื้นที่ไม่ให้ประชาชนเข้าอยู่อาศัยและเข้ามาทำประโยชน์ใน พื้นที่ขวางทางน้ำ งบประมาณควรมีการตั้งงบเพื่อ และมีงบฉุกเฉินที่สามารถเบิกได้คล่องตัว และมีการ จัดสรรงบประมาณให้กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้ในเวลาฉุกเฉิน ควรมีการปรับ ระเบียบเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงาน และให้ทำงานได้เร็วขึ้น

2) กำหนดนโยบายและแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระดับชาติที่ต้องให้ ความสำคัญเป็นอันดับแรก หรือต้องดำเนินการเร่งด่วน ได้แก่ การสร้างการจราจรน้ำดังกล่าวแล้ว หรือการทำสะพานต่างระดับข้ามจังหวัดอุปไปเลย เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจร

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย

การเสนอรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย จากการศึกษาประสบการณ์ผู้ที่เผชิญ ปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม เพื่อนำข้อมูลมาประกอบร่างรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ การเผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมและการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมพื้นที่อำเภวารินชำ ราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ในระยะที่ 1 จากกลุ่มตัวอย่าง 2 ส่วน ได้แก่

1) ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงต่อเนื่องกันอย่างน้อย 2 ปี จาก 3 หมู่บ้าน จำนวน 33 คน

2) หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งตามการกระจายอำนาจการปกครอง ได้แก่ (1) ส่วน ภูมิภาค ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด อุบลราชธานี นายอำเภวารินชำราบ ปลัดอำเภวารินชำราบฝ่ายปกครอง กำนันตำบลวารินชำราบ

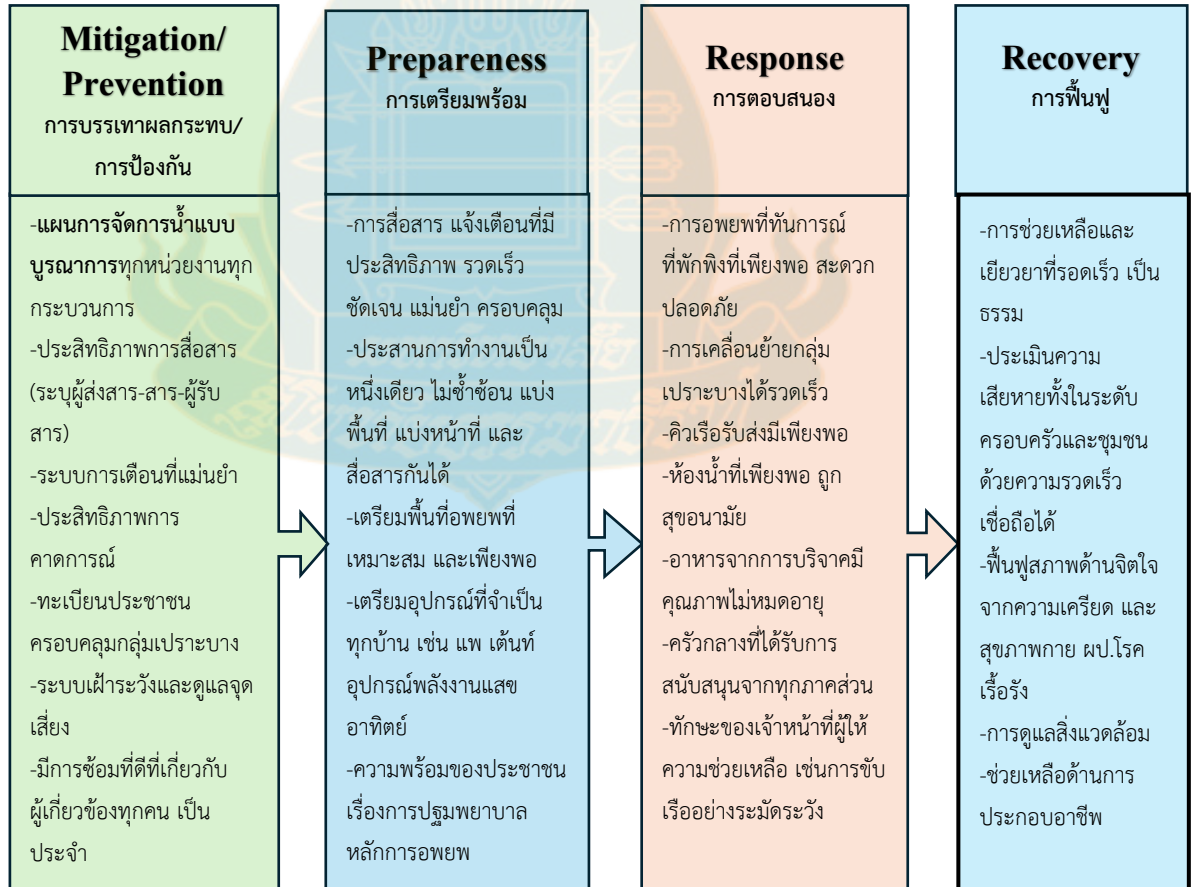
และผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวารินชำราบ (2) ส่วนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวารินชำราบ

การดำเนินการสรุปผลรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย ดำเนินการ ดังนี้

1. ทีมผู้วิจัยร่างรูปแบบรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย จากข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการถอดบทเรียนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ประสบภัย และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องผู้ช่วยเหลือผู้ประสบภัย

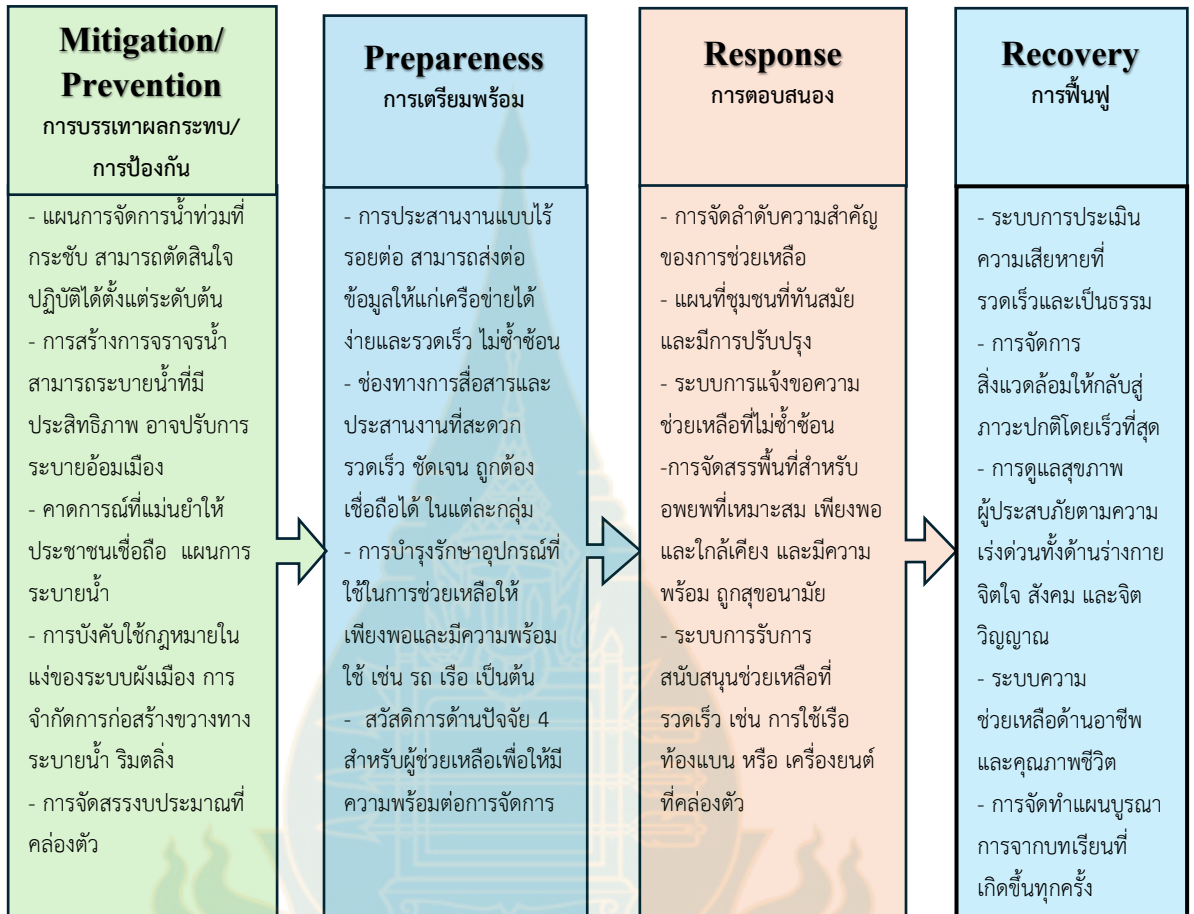
2. ทำการประชุมกลุ่ม เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบที่รายนำเสนอ เพื่อสามารถสรุปเป็นรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย แบ่งการนำเสนอเป็น 2 กลุ่มคือ ประสบการณ์ของประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม และประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ดังนี้

2.1 รูปแบบ (ร่าง) การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ต่อภัยพิบัติของประชาชน สามารถสรุปรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดและกิจกรรมเพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในชุมชน ได้ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ร่างรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัย

2.2 รูปแบบของการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม จากการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ต่อภัยพิบัติของที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม สามารถสรุปรูปแบบ รายละเอียดและกิจกรรมเพื่อการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในชุมชน ได้ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 ร่างรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม

จากการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัยและมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม พบความแตกต่างโดยผู้ประสบภัยรับรู้สถานการณ์จากประสบการณ์ตรงที่สะท้อนความรู้สึกหวาดกลัว สูญเสีย และความไม่มั่นคงทางจิตใจ การจัดการภัยพิบัติในมุมมองของผู้ประสบภัยจึงเน้นไปที่การต้องการความช่วยเหลือที่ทันเวลา ความชัดเจนของข้อมูล และความมั่นใจว่าได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ในขณะที่ผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น หน่วยงานรัฐและอาสาสมัคร มีมุมมองที่ยึดหลักการจัดการเชิงระบบ โดยเน้นกระบวนการ วางแผน และการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของการฟื้นฟูในภาพรวมมากกว่าประสบการณ์รายบุคคลของผู้ประสบภัย ความแตกต่างเหล่านี้ยังสะท้อนให้

เห็นถึงช่องว่างของการรับรู้ ความคาดหวัง และวิธีการสื่อสารที่อาจไม่สอดคล้องกันระหว่างทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการฟื้นฟูและความพึงพอใจของชุมชนผู้ประสบภัยในระยะยาว ดังนั้น การออกแบบรูปแบบการจัดการความเสี่ยงที่ดี ควรคำนึงถึงการเชื่อมโยงมุมมองทั้งสองด้านให้เกิดการรับรู้ร่วมและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกระดับของกระบวนการจัดการภัยพิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย

การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทยซึ่งได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมสามารถแยกตามระยะของการเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ ในระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ ขณะเกิดภัยพิบัติ และหลังเกิดภัยพิบัติ เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ที่สามารถใช้เป็นตัวแบบในการวางแผนงาน การกำหนดแผนงาน ในการแก้ปัญหา ด้วยการประชุมกลุ่ม (Focus group) และสนทนากลุ่ม (In-depth interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม จำนวน 4 คนจาก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐ (ส่วนภูมิภาคและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น) ตัวแทนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และผู้ที่ประสบปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม (รายชื่อตามเอกสารภาคผนวก) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi structured interview question) ร่วมกับแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทย เพื่อใช้ในการประเมินความเหมาะสมด้านการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมตามรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของกลุ่มตัวอย่าง โดยทีมผู้วิจัยนำโมเดลทั้ง 2 ในมุมมองของผู้ประสบภัย และมุมมองของผู้ให้การช่วยเหลือ โดยแยก (หน้า 71-72) มารวมกันเป็นโมเดลเดียวกัน ประเมิน เพื่อดูความเหมาะสมในรายละเอียดทุกประเด็น ทั้งประสบการณ์ผู้ที่เผชิญปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมด้วยตนเอง และประสบการณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม พื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นจึงนำผลจากการวิเคราะห์และประเมินเพื่อปรับปรุงรูปแบบที่ได้ และสามารถนำรูปแบบไปเพื่อใช้ในสถานการณ์จริงได้ ทั้งนี้การนำเสนอผลการวิจัยในการประเมินรูปแบบ สามารถนำเสนอ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การประเมินความเหมาะสมตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อรูปแบบของการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัย และ ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม

ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังรายละเอียดดังตารางที่ 4.7-4.8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 ความเหมาะสมและชัดเจนของรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วม
 ในมุมมองของผู้ประสบภัย ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน มีดังนี้

ประเด็น	ความเหมาะสม	ระดับความคิดเห็น
1. การบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (ระดับมากที่สุด 3.61)		
1.1 แผนการจัดการน้ำแบบบูรณาการทุกหน่วยงานทุกกระบวนการ	3.25	มาก
1.2 ประสิทธิภาพการสื่อสาร (ระบุผู้ส่งสาร-สาร-ผู้รับสาร)	3.75	มากที่สุด
1.3 ระบบการเตือนที่แม่นยำ	3.75	มากที่สุด
1.4 ประสิทธิภาพการคาดการณ์	3.75	มากที่สุด
1.5 ทะเบียนประชาชนครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง	3.50	มาก
1.6 ระบบเฝ้าระวังและดูแลจุดเสี่ยง	3.75	มากที่สุด
1.7 มีการซ้อมที่ดีที่เกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องทุกคน เป็นประจำ	3.50	มาก
2. การเตรียมพร้อม (ระดับมาก 3.45)		
2.1 การสื่อสาร แจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ชัดเจน แม่นยำ ครอบคลุม และเตรียมช่องทางสื่อสารขอความช่วยเหลือ	3.50	มาก
2.2 ประสานการทำงานเป็นหนึ่งเดียว ไม่ซ้ำซ้อน แบ่งพื้นที่ แบ่งหน้าที่ และสื่อสารกันได้	3.50	มาก
2.3 เตรียมพื้นที่อพยพที่เหมาะสม และเพียงพอ	3.50	มาก
2.4 อุปกรณ์ที่จำเป็นทุกบ้าน เช่น แพ เต็นท์ อุปกรณ์พลังงานแสงอาทิตย์	3.50	มาก
2.5 ความพร้อมของประชาชน เรื่องการปฐมพยาบาล หลักการอพยพ	3.25	มาก
3. การตอบสนอง (ระดับมากที่สุด 3.67)		
3.1 การอพยพที่ทันการณ์ ที่พักพิงที่เพียงพอ สะดวก ปลอดภัย	3.50	มาก
3.2 การเคลื่อนย้ายกลุ่มเปราะบางได้รวดเร็ว	3.75	มากที่สุด
3.3 คิวเรือรับส่งมีเพียงพอ	3.50	มาก
3.4 ห้องน้ำ ที่เพียงพอ ถูกสุขอนามัย	3.75	มากที่สุด
3.5 อาหารจากการบริจาคมีคุณภาพไม่หมดอายุ	3.75	มากที่สุด
3.6 ครักกลางที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน	3.75	มากที่สุด
3.7 ทักษะของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่นการขับเรืออย่างระมัดระวัง	3.75	มากที่สุด
4. การฟื้นฟู (ระดับมากที่สุด 3.60)		

ประเด็น	ความเหมาะสม	ระดับความคิดเห็น
4.1 มีการช่วยเหลือและเยียวยาที่รวดเร็ว เป็นธรรม	3.75	มากที่สุด
4.2 ประเมินความเสียหายทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนด้วยความรวดเร็วเชื่อถือได้	3.75	มากที่สุด
4.3 ฟื้นฟูสภาพด้านจิตใจ จากความเครียด และสุขภาพกาย ผป. โรคเรื้อรัง	3.50	มาก
4.4 การดูแลสิ่งแวดล้อม	3.50	มาก
4.5 ช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพ	3.50	มาก

จากตารางที่ 4.7 ผลการประเมินความเหมาะสมและความชัดเจนของรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ประสบภัย โดยประเมินรูปแบบตามการรับรู้ของผู้ประสบภัยที่เหมาะสมและชัดเจนที่สุดเท่ากับ 3.67 ในด้านการตอบสนอง รองลงมาได้แก่ด้านการบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน เท่ากับ 3.61 และด้านการฟื้นฟูเท่ากับ 3.60 และด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการเตรียมพร้อม เท่ากับ 3.45

ตารางที่ 4.8 แสดงความเหมาะสมและชัดเจนของรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน

ประเด็น	ความเหมาะสม	ระดับความคิดเห็น
1. การบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (ระดับมากที่สุด 3.70)		
1.1 แผนการจัดการน้ำท่วมที่กระชับ สามารถตัดสินใจปฏิบัติได้ตั้งแต่ระดับต้น	3.75	มากที่สุด
1.2 การสร้างการจรรยาบรรณน้ำ สามารถระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพ อาจปรับการระบายอ้อมเมือง	3.75	มากที่สุด
1.3 คาดการณ์ที่แม่นยำให้ประชาชนเชื่อถือ แผนการระบายน้ำ	3.50	มาก
1.4 การบังคับใช้กฎหมายในแง่ของระบบผังเมือง การจำกัดการก่อสร้างขวางทางระบายน้ำ ริมตลิ่ง	3.75	มากที่สุด
1.5 การจัดสรรงบประมาณที่คล่องตัว	3.75	มากที่สุด
2. การเตรียมพร้อม (ระดับมากที่สุด 3.63)		

ประเด็น	ความเหมาะสม	ระดับความคิดเห็น
2.1 การประสานงานแบบไร้รอยต่อ สามารถส่งต่อข้อมูลให้แก่เครือข่ายได้ง่ายและรวดเร็ว ไม่ซ้ำซ้อน	3.75	มากที่สุด
2.2 ช่องทางการสื่อสารและประสานงานที่สะดวก รวดเร็ว ชัดเจน ถูกต้อง เชื่อถือได้ ในแต่ละกลุ่ม	3.75	มากที่สุด
2.3 การบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการช่วยเหลือให้เพียงพอและมีความพร้อมใช้ เช่น รถ เรือ เป็นต้น	3.50	มาก
2.4 สวัสดิการด้านปัจจัย 4 สำหรับผู้ช่วยเหลือเพื่อให้ความพร้อมต่อการจัดการ	3.50	มาก
3. การตอบสนอง (ระดับมากที่สุด 3.75)		
3.1 การจัดลำดับความสำคัญของการช่วยเหลือ	3.75	มากที่สุด
3.2 แผนที่ชุมชนที่ทันสมัย และมีการปรับให้เป็นปัจจุบัน	3.75	มากที่สุด
3.3 ระบบการแจ้งขอความช่วยเหลือที่ไม่ซ้ำซ้อน	3.75	มากที่สุด
3.4 การจัดสรรพื้นที่สำหรับอพยพที่เหมาะสม เพียงพอ และใกล้เคียง และมีความพร้อม ถูกสุขอนามัย	3.75	มากที่สุด
3.5 ระบบการรับการสนับสนุนช่วยเหลือที่รวดเร็ว เช่น การใช้เรือ ท้องแบน หรือ เครื่องยนต์ที่คล่องตัว	3.75	มากที่สุด
4. การฟื้นฟู (ระดับมากที่สุด 3.75)		
4.1 ระบบการประเมินความเสียหายที่รวดเร็วและเป็นธรรม	3.75	มากที่สุด
4.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด	3.75	มากที่สุด
4.3 การดูแลสุขภาพผู้ประสบภัยตามความเร่งด่วนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ	3.75	มากที่สุด
4.4 ระบบความช่วยเหลือด้านอาชีพและคุณภาพชีวิต	3.75	มากที่สุด
4.5 การจัดทำแผนบูรณาการจากบทเรียนที่เกิดขึ้นทุกครั้ง	3.75	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 ผลการประเมินความเหมาะสมและความชัดเจนของรูปแบบการจัดการ ความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม โดยประเมินรูปแบบตามการรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ช่วยเหลือในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ที่เหมาะสมและชัดเจนที่สุดเท่ากับ 3.75 ในด้านการตอบสนองและการฟื้นฟู รองลงมาได้แก่ด้านการ บรรเทาผลกระทบ/การป้องกันเท่ากับ 3.70 และด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการ เตรียมพร้อมเท่ากับ 3.63

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงให้รูปแบบ เพื่อให้รูปแบบมีความเหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับปัญหาและบริบทในพื้นที่ สามารถนำไป ปฏิบัติได้ ทั้งนี้สามารถสรุปข้อเสนอแนะตามประเด็นต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบรรเทา ผลกระทบ/การป้องกัน (Mitigation/prevention) 2) ด้านการเตรียมพร้อม (Preparedness) 3) ด้านการตอบสนอง (Response) และ 4) ด้านการฟื้นฟู (Recovery) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านการบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (Mitigation/prevention) สามารถสรุปแยก ประเด็นได้เป็น 8 ประเด็น ได้แก่

1.1 แผนการจัดการน้ำแบบบูรณาการทุกหน่วยงานทุกกระบวนการ มีแผนบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ และเป็นแผนการจัดการน้ำทั้งในช่วงฤดูฝนและช่วงหน้าแล้ง โดยที่ภาครัฐมี การจัดแผนบูรณาการครบทุกมิติของทุกหน่วยงานเพื่อสามารถตอบโต้สถานการณ์ และสามารถให้ การช่วยเหลือทั่วถึง ทั้งนี้จะมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบอยู่หลายหน่วย ได้แก่ สททช. กรม ชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ โดยมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานบูรณาการ เชื่อมโยง และประสานการปฏิบัติ เพื่อวางแผนบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ในช่วงฤดู ฝนมีแผนการระบายน้ำ หรือในช่วงฤดูแล้ง มีแผนเก็บกักน้ำ เช่น “แผนงาน/โครงการเพิ่ม ประสิทธิภาพการระบายน้ำ (การผันน้ำอ้อมเมือง)” หรือ “การสร้างการจราจรน้ำที่สามารถระบายน้ำ ที่มีประสิทธิภาพ อาจปรับการระบายอ้อมเมือง” โดยการจัดการน้ำ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบมี หลายหน่วยงาน ได้แก่ สททช. กำกับดูแลระดับนโยบาย กรมชลประทานบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขต ชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ ส่วนการจัดการสถานการณ์น้ำท่า ต่อสถานการณ์น้ำท่วม ในภาพรวม ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัยจังหวัดทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจ ด้านน้ำ การชลประทาน และหน่วยงานด้านพยากรณ์สภาพดินฟ้าอากาศ ร่วมกันประเมิน โดย พิจารณาจากน้ำฟ้า (ฝน) ซึ่งเป็นต้นทางของน้ำท่า ทิศทางและอัตราการไหลระบาย การจัดการมวลน้ำ จากต้นทาง ไปออกที่ปลายน้ำ การจัดการจราจรของน้ำ โดยประสานการปฏิบัติร่วมกันอย่างใกล้ชิด การวิเคราะห์ ประเมิน เพื่อนำไปสู่การแจ้งเตือนที่มีเชื่อถือได้ และเข้าถึงประชาชนได้อย่างครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติการตามขั้นตอนนี้อย่างต่อเนื่องจนสถานการณ์จะยุติลง และการที่จะเร่ง ระบายน้ำออกจากพื้นที่ ในทางทฤษฎีน้ำไหลเข้า ควรให้สอดคล้องกับน้ำที่ไหลระบายออกจากพื้นที่ ในเชิงการป้องกัน สามารถขุดลอกเพื่อเพิ่มความจุ หรือขุดลำน้ำขึ้นใหม่ ให้เพียงพอต่อปริมาณน้ำที่ ไหลเข้าท่วม ส่วนแนวทางการสร้างลำน้ำอ้อมเมือง สามารถกระทำได้ในเชิงทฤษฎี การศึกษา ผลกระทบที่รอบด้านควรได้รับการพิจารณาเช่นเดียวกัน เพื่อลดผลกระทบต่อวิถีชีวิต สุขภาพ คุณภาพชีวิตของชุมชน สิ่งแวดล้อม มุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ในส่วนของสำนักงาน สาธารณสุขควรระบุแผนเฉพาะในแต่ละกลุ่มประชากรโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางด้วย

1.2 ประสิทธิภาพการสื่อสาร ช่องทางและเครื่องมือการสื่อสาร (ระบุผู้ส่งสาร-สาร-ผู้รับสาร) ปัญหาด้านการสื่อสาร ทั้งเรื่องคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือการเข้าถึงระบบสื่อสารในช่องทางต่างๆ ที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานรับผิดชอบ เปิดเพื่อใช้เป็นช่องทางให้ประชาชนติดต่อสื่อสารได้ มีหลายระบบ ประชาชนบางส่วนรับทราบและสามารถใช้ช่องทางสื่อสารดังกล่าวได้เป็นอย่างดี แต่ยังมีประชาชนบางส่วนยังไม่ทราบช่องทางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ จึงเกิดปัญหาในเรื่องการได้รับการบริการที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

1.3 ประสิทธิภาพการคาดการณ์ และระบบการเตือนภัยที่แม่นยำ ประเด็นเรื่อง “ประสิทธิภาพการคาดการณ์” และ “ระบบเตือนภัยที่แม่นยำ” ควรนำมารวมอยู่ในหัวข้อเดียวกันได้ โดยหลักการทางศาสตร์การคาดการณ์และการพยากรณ์ที่แม่นยำ ไม่สามารถทำได้ 100 % เพราะจะต้องได้รับข้อมูลที่เพียงพอจากหลายแหล่งมาร่วมวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยแวดล้อมอย่างอื่นที่ส่งผลต่อค่าความแม่นยำของการพยากรณ์ เช่น การดูดซับน้ำของพืชและดิน อัตราการระเหยของน้ำ ทิศทางการเคลื่อนตัวของกลุ่มเมฆฝนที่ไม่คงที่ ความชื้นของปริมาณฝนที่ตกในแต่ละพื้นที่ อุปสรรคต่อการไหลระบายของน้ำในพื้นที่ท่วมขังที่ไหลระบายลงลำน้ำใหญ่ เป็นต้น ปัจจัยที่ไม่แน่นอนเหล่านี้ส่งผลต่อการ วิเคราะห์ ประเมินและคาดการณ์สถานการณ์น้ำอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการแจ้งเตือนที่ค่อนข้างแม่นยำ สามารถทำได้ แต่จะอยู่ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 2 – 3 วัน ดังนั้นทางส่วนวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์น้ำ ภายใต้ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัยฯ จะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

ในภาวะปกติ “คณะทำงานติดตามสถานการณ์” ภายใต้ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัยจังหวัด ได้จัดการประชุมเพื่อติดตาม วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ในช่วงฤดูฝนเป็นระยะ และปรับแผนบริหารจัดการน้ำตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากประเมินแล้วมีความเสี่ยงที่อาจจะเกิดอุทกภัยในพื้นที่ใดจะดำเนินการแจ้งเตือนให้ประชาชนรับทราบผ่านช่องทางสื่อสารต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนกว่าสถานการณ์จะยุติ

1.4 การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย ปรับเปลี่ยนหัวข้อให้เหมาะสมเป็น “การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย” ถึงแม้ว่ากฎหมายบางฉบับได้จำกัดการเข้าถึงพื้นที่น้ำท่วม มีกฎหมายว่าด้วยการถมที่ดิน กฎหมายว่าด้วยการผังเมือง ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหามหาอุทกภัยได้ในระดับหนึ่งก็ตาม แต่การพัฒนาประเทศก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องก้าวหน้าตามยุคสมัย หรือเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำอย่างไม่หยุดยั้ง เห็นได้จากการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน ถนนต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม โดยข้อเท็จจริงการพัฒนาย่อมทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง สาเหตุสำคัญอีกประการที่ทำให้เกิดปัญหามหาอุทกภัย คือประชาชนบางส่วนไร้ที่อยู่อาศัย และเลือกวิธีการแก้ไขปัญหามาโดยการเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม จึงก่อให้เกิดปัญหาได้เช่นเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายอาจเป็นแนวทางลำดับแรก

ที่จำเป็น หากแต่ต้องมีการประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเรื้อรังมาเป็นเวลานาน เพื่อลดความขัดแย้งกับชุมชนในพื้นที่

1.5 ทะเบียนประชาชนครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง

หน่วยงานสาธารณสุข สํารวจและจัดทำทะเบียนประชาชนครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง และกลุ่มที่ต้องรับการช่วยเหลือ ดูแลเป็นพิเศษ เช่น ทำบัญชีผู้ป่วยด้วยโรคต่างๆ (ร้ายแรง) ผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (ติดเตียง) ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแล ตรวจรักษาเป็นประจำ เช่น โรคไตเรื้อรัง ระยะท้าย โรคหัวใจ เป็นต้น

หน่วยงานพัฒนาสังคมฯ จัดทำบัญชีผู้ทุพพลภาพ คนพิการ คนชรา ผู้ไร้ที่อยู่ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

หน่วยงานฝ่ายปกครองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวนผู้ที่จําจะอพยพ จําแนก ช่วงอายุ เพศ เพื่อง่ายและสะดวกในการจัดลำดับการอพยพ

หน่วยงานพุทธศาสนา จัดทำบัญชีวัด ศาสนสถาน จำนวนพระภิกษุ สามเณร เป็นต้น การอพยพผู้ประสบภัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ จัดทำบัญชีผู้อพยพ และจัดกลุ่มผู้อพยพออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อพิจารณาความสำคัญเร่งด่วน ในการอพยพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/อำเภอ ประสานหน่วยงานคณะทำงานการอพยพและส่งกลับ เพื่ออพยพเคลื่อนย้ายคน ทรัพย์สินไปยังศูนย์พักพิงชั่วคราวที่กำหนดไว้ในแผนเผชิญเหตุฯ

ทั้งนี้บัญชีผู้ประสบภัยและบัญชีกลุ่มเปราะบางทั้งหมดของทุกหน่วยดังกล่าวข้างต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/อำเภอ ควรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบรวบรวม และกำกับให้ทันสมัย และใช้ในการส่งข้อมูลให้จังหวัด/หน่วยปฏิบัติการอพยพ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและเป็นเอกภาพ

1.6 ระบบเฝ้าระวังและดูแลจุดเสี่ยง การเฝ้าระวังสถานการณ์ โดยเฉพาะจุดเสี่ยง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้จัดให้มีระบบ วัสดุ อุปกรณ์ในการติดตาม เฝ้าระวัง และแจ้งเตือนประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงภัย

หน่วยงานชลประทาน ใช้สถานีวัดน้ำ M7 บริเวณท่าน้ำตลาดใหญ่ ฝั่งเทศบาลนคร อุบลราชธานี เพื่อใช้เป็นจุดอ้างอิง (Reference Point) ในการเทียบระดับน้ำ และแสดงผลค่าระดับ การขึ้น - ลงของแม่น้ำมูล การติดตั้งธงสีเขียว เหลือง แดง เพื่อแสดงความเข้มข้นของสถานการณ์ และให้ประชาชนใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมพร้อมอพยพ เมื่อมีประกาศการอพยพจากทางราชการ

หน่วยงาน ปก. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นติดตั้งกล้อง CCTV เพื่อติดตาม เฝ้าระวังในพื้นที่เสี่ยงภัย รวมทั้งหอเตือนภัยของศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ติดตั้งไว้ในพื้นที่เสี่ยง เพื่อออกประกาศ และส่งสัญญาณแจ้งเตือนในภาวะวิกฤติ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายปกครองพื้นที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาสัมพันธ์ และแจ้งเตือนประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยรับทราบเป็นระยะ

1.7 มีการซ้อมแผนเผชิญเหตุที่ดีที่เกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องทุกคน เป็นประจำ การฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุ เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งในช่วงก่อนเกิดภัย (น้ำท่วม) เพื่อซักซ้อมความพร้อมและทดสอบแผนเผชิญเหตุ ควรมีการกำหนดระยะเวลาการฝึกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ระบบ กลไกการทำงานของศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัย รวมทั้งการประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงาน และการแจ้งเตือนผ่านระบบต่างๆ ให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีความเป็นเอกภาพ ในทุกๆ ปี กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ได้แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการฝึกทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และระดับจังหวัด หรือแม้แต่ระดับหน่วยงานก็ตาม จัดให้มีการฝึกแบบเฉพาะหน้าที่ (Functional Exercise : FEX) หรือแบบทักษะเฉพาะทาง (drill) จากสถานการณ์ที่ผ่านมาถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าภาพจัดการฝึก โดยบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย แต่สถานการณ์จริง กลับพบว่ายังขาดการเชื่อมโยง ประสานงานระหว่างภาคส่วนราชการและประชาชน ซึ่งบางส่วนยังไม่ยอมอพยพ เพราะเป็นห่วงทรัพย์สิน ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยกับประชาชนที่อยู่เฝ้าทรัพย์สิน ซึ่งปัญหานี้จำเป็นต้องมีแผนรองรับ ซึ่งทางราชการพิจารณานำไปปรับปรุงและทบทวนใหม่

1.8 การจัดสรรงบประมาณที่คล่องตัว ระบบราชการมีระเบียบ หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่ละเอียดและซับซ้อนหลายขั้นตอน ทำให้การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ไม่คล่องตัว เพราะมีบทลงโทษหากไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ดังนั้น เรื่องสำคัญเร่งด่วนบางกรณี บางเรื่อง กฎหมายระเบียบ หรือหลักเกณฑ์อาจต้องปรับปรุงให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ควรมีการจัดเตรียมงบประมาณสำหรับการช่วยเหลือประชาชน ให้สามารถเบิกจ่ายได้อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และความต้องการของประชาชน

2. ด้านการเตรียมพร้อม (Preparedness) แยกเป็นประเด็นประเด็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เป็น 6 ประเด็น ได้แก่

2.1 ประสิทธิภาพด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เหตุผลเช่นเดียวกับที่ระบุไว้ในหัวข้อด้านการบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (Mitigation/ Prevention) เรื่อง “ประสิทธิภาพการคาดการณ์และระบบการเตือนที่แม่นยำ” ประชาสัมพันธ์ แจ้งสถานการณ์ และแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ (ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น) เพราะการเตรียมความพร้อมเรื่องสื่อสาร แจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ชัดเจน แม่นยำ ครบคลุม และเตรียมช่องทางสื่อสารขอความช่วยเหลือ จะลดความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

2.2 ประสานการทำงานเป็นหนึ่งเดียว ไร้รอยต่อ ไม่ซ้ำซ้อน แบ่งพื้นที่ แบ่งหน้าที่ และสื่อสารกันได้ แผนเผชิญเหตุอุทกภัยและคำสั่งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัย จะระบุภารกิจ พื้นที่รับผิดชอบ สำหรับหน่วยงานที่มีศักยภาพและขีดความสามารถด้านทรัพยากรกู้ภัย ยุทธวิธีปรกรณ์ และความพร้อมด้านกำลังเจ้าหน้าที่ สามารถประสานการทำงานเป็นหนึ่งเดียว ไม่ซ้ำซ้อน แบ่งพื้นที่ แบ่ง

หน้าที่ และสื่อสารกันได้ จากการแต่งตั้งผู้ประสานงานหลักในชุมชนและจุดอพยพ ทำให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้ทันทีและไม่ซ้ำซ้อน ยกเว้นกรณีหน่วยงานนอกพื้นที่จังหวัด เข้าพื้นที่โดยไม่ประสานงาน หรือแจ้งให้ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัยจังหวัดทราบ ทำให้เกิดความสับสน มีปัญหาด้านการประสานการปฏิบัติ นำไปสู่ปัญหาด้านความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย สร้างความสับสนในการปฏิบัติงาน

“การประสานงานแบบไร้รอยต่อ” ในการเตรียมเผชิญภัยพิบัติ ควรเป็นการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ผู้รับผิดชอบต้องถือปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนตัวผู้รับผิดชอบไปแล้วก็ตาม หรือมีระบบการทำงานที่วางไว้แล้ว ต้องถือปฏิบัติให้เป็นไปตามระบบ ประเด็นที่สำคัญจึงเป็นการปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติประจำ ซึ่งหน่วยงานที่จะให้ข้อมูลข่าวสาร ที่ถูกต้องแก่ประชาชน หรือผู้ประสบภัย เป็นหน้าที่ของศูนย์ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ร่วมตามโครงสร้างศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัย เพียงหน่วยเดียว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ลดผลกระทบของข่าวสารเชิงลบ

2.3 เตรียมพื้นที่อพยพที่เหมาะสม และเพียงพอ ปัญหาที่พบบทจากสถานการณ์อุทกภัยใหญ่ที่ผ่านมา ปริมาณน้ำไหลหลากเข้าท่วมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง ระดับน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ศูนย์พักพิงชั่วคราวที่ทางราชการได้จัดเตรียมไว้ ย่อมไม่เพียงพอทางราชการจึงได้สร้างศูนย์พักพิงชั่วคราวเพิ่มเติม กล่าวได้ว่าปัญหาความไม่พอเพียงของศูนย์พักพิงชั่วคราว เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขในโอกาสต่อไป ประชาชนควรมีการเตรียมสำรวจสิ่งของเป็นหมวดหมู่ /เตรียมพื้นที่อพยพที่เหมาะสม และเพียงพอ ก่อนเกิดสถานการณ์ เพื่อขนย้ายสิ่งของบางส่วนไปก่อนได้ ปัญหาที่พบอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ปัญหาด้านการอพยพ ประชาชนบางส่วนมีความลังเลในการอพยพ เพราะเป็นห่วงทรัพย์สิน จึงตัดสินใจอาศัยในบ้านเรือนของตนเองท่ามกลางน้ำท่วมต่อไป และยอมรับความเสี่ยงหรืออันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์มีพิษ น้ำเสีย โรคระบาด ความมืด ตลอดจนความลำบากในการใช้ชีวิตประจำวันอื่นๆ หรือประชาชนบางส่วนตกลงใจไปอาศัยบ้านพักของญาติพี่น้อง หรือเข้าบ้านอยู่ชั่วคราว ทำให้เกิดปัญหาในการจัดสรรที่พักให้แก่ผู้ประสบภัยภายในศูนย์พักพิงชั่วคราว

2.4 การบำรุงรักษาและเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในหน่วยงานและทุกบ้าน เช่น เรือ แพ เต็นท์ อุปกรณ์พลังงานแสงอาทิตย์ ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นทุกบ้าน เช่น แพ เต็นท์ อุปกรณ์ยังชีพ และระบบพลังงานแสงอาทิตย์ ส่วนราชการจะมีระเบียบปฏิบัติประจำของหน่วยที่รับผิดชอบ ก่อนออกปฏิบัติหน้าที่ มีการตรวจความพร้อม หากไม่เพียงพอศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัย ประสานงานและการบูรณาการใช้งานวัสดุ อุปกรณ์ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล ทรัพยากรกู้ภัยร่วมกัน และจัดรอบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ทำงานสอดประสานงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างเพียงพอ ครอบคลุมทุก

พื้นที่และมีประสิทธิภาพ ร่วมกับระบบการบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการช่วยเหลือให้เพียงพอและมีความพร้อมใช้ เช่น รถ เรือ เป็นต้น โดยจัดเตรียมให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ได้รับผลกระทบ

กรณีที่เป็นเรื่องข้อจำกัดหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน เพราะอยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้นควรมีการทบทวน ปรับปรุงระเบียบฯ ให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

2.5 ความพร้อมของประชาชน เรื่องการปฐมพยาบาล หลักการอพยพ สํารวจข้อมูลกลุ่มเสี่ยงได้รับผลกระทบ ผู้ป่วย กลุ่มเปราะบาง กลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เครือข่าย อสม. ควรได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น ในการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยง เพื่อให้สามารถปฐมพยาบาลผู้เจ็บป่วยได้ในเบื้องต้น และจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายจิตอาสาพยาบาลขึ้นในชุมชน พื้นที่เสี่ยงภัย หน่วยงานสาธารณสุขให้การสนับสนุนยา เวชภัณฑ์ที่จำเป็น และจัดสรรงบประมาณสำรองไว้เมื่อยามฉุกเฉินจำเป็น ทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง สามารถแบ่งเบาภารกิจของหน่วยงานสาธารณสุขได้ในเบื้องต้น ตลอดจนสร้างความพร้อมของประชาชน เรื่องการปฐมพยาบาล หลักการอพยพ และการดูแลผู้ป่วย/กลุ่มเปราะบางเบื้องต้น รวมถึงช่องทางประสานงานขอความช่วยเหลือ เพิ่มการเรียนรู้แก่ประชาชนที่จะรับมือกับน้ำท่วม ซ่อมแผนอพยพ ทำความเข้าใจกับกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มเปราะบางเพื่ออพยพก่อนเกิดสถานการณ์ รวมถึงวางระบบการรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินประชาชน ตลอดจนการแบ่งมอบพื้นที่ดูแล เพื่อให้การช่วยเหลือและติดตามสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว

2.6 สวัสดิการสำหรับเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ควรมีสวัสดิการประโยชน์และสวัสดิการที่เหมาะสมและเพียงพอจากการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อให้มีขวัญและกำลังใจ มีความพร้อมต่อการจัดการ รวมถึงระบบรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินผู้ประสบภัย

3. ด้านการตอบสนอง (Response)

3.1 การอพยพที่ทันการณ์ ที่พิถีพิถันเพียงพอ สะดวก ปลอดภัย และการเคลื่อนย้าย กลุ่มเปราะบางได้รวดเร็ว เหตุผลเช่นเดียวกับการจัดการด้านการเตรียมพร้อม (Preparedness) ในหัวข้อ “เตรียมพื้นที่อพยพที่เหมาะสม และเพียงพอ” การอพยพที่ทันการณ์เป็นประเด็นที่สำคัญ ประกอบด้วย มีการจัดลำดับความสำคัญของผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วน แผนที่ชุมชนทันสมัย มีความรวดเร็วและเพียงพอของการสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค อาหาร เสื้อผ้า ที่พัก ยานพาหนะทางน้ำและสุขอนามัย แต่เนื่องจากประชาชนบางส่วนมีความลังเลในการอพยพ เพราะเป็นห่วงทรัพย์สิน จึงตัดสินใจอาศัยในบ้านเรือนของตนเองท่ามกลางน้ำท่วมต่อไป ส่งผลให้การจัดการด้านการอพยพต้องปรับแผนการปฏิบัติตลอดเวลา ทำให้หน่วยปฏิบัติการอพยพไม่สามารถอพยพได้ตาม

แผนฯ ส่งผลทำให้เกิดความล่าช้า และจะต้องวางแผนแบ่งกำลังบางส่วนไปดูแลผู้ประสบภัยที่สมัครใจอาศัยอยู่ในบ้านท่ามกลางน้ำท่วม ดังนั้น จึงมีความเสี่ยงที่ผู้ประสบภัยและหน่วยกู้ภัยจะได้รับอันตรายได้ตลอดเวลา สำหรับการอพยพ ได้แสดงเหตุผลไว้ในหัวข้อ การบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (Mitigation/ Prevention)

3.2 ระบบการแจ้งขอความช่วยเหลือที่ไม่ซ้ำซ้อน ระบบการรับแจ้งขอความช่วยเหลือหน่วยงานที่รับผิดชอบ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เปิดช่องทางให้แจ้งความช่วยเหลือได้หลายหน่วยงาน อาทิ ศูนย์รับบริจาคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด หน่วยงานกาชาด (Application พันภัย) เป็นต้น ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัย ทำหน้าที่บูรณาการข้อมูลการรับแจ้ง และพิจารณาความซ้ำซ้อน เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และไม่ซ้ำซ้อน

3.3 ระบบการรับการสนับสนุนช่วยเหลือที่รวดเร็ว เช่น การใช้เรือท้องแบน หรือ เครื่องยนต์ที่คล่องตัว คิวเรือรับส่งมีเพียงพอ ข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เกิดปัญหาคิวเรือไม่เพียงพอ เกิดจากจุดเหมาะสมที่จะพิจารณาทำเป็นท่าขึ้น-ลงเรือ เพราะต้องพิจารณาปัจจัยให้รอบคอบ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการสัญจรทางน้ำ เช่น บริเวณท่าเรือน้ำต้องนิ่งไม่ไหลเชี่ยว (ลักษณะเป็นอ่าวขนาดเล็ก) มีเส้นทางเข้าถึงท่าน้ำสะดวกและมีพื้นที่สำหรับจอดรถ (กรณีนำรถส่วนตัวเดินทางมาขึ้นเรือ) มีไฟฟ้าแสงสว่างเพียงพอ มีระบบลงทะเบียนผู้โดยสารเรือ คิวเรือรับส่ง การจัดการให้บริการ ฯลฯ ส่วนจำนวนตามแผนเผชิญเหตุอุทกภัยได้แบ่งมอบภารกิจให้หน่วยงานที่มีศักยภาพ ชีตความสามารถ และความพร้อม สามารถจัดสรรเรือ เรือลำเลียงสิ่งของและเจ้าหน้าที่ขับเรือ ได้อย่างเพียงพอ

3.4 ห้องน้ำ ที่เพียงพอ ถูกสุขอนามัย อาจแยกได้ 2 กรณี กรณีที่ 1 ผู้ประสบภัยย้ายมาพักอาศัยอยู่ ณ ศูนย์พักพิงชั่วคราว (ขนาดใหญ่) ที่ทางราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดไว้รองรับผู้ประสบภัย ภายในศูนย์พักพิงชั่วคราว ได้จัดให้มีห้องน้ำไว้ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ประสบภัย ตามมาตรฐานสากลหรือหากไม่เพียงพออาจประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอให้การสนับสนุนรถสุขาเคลื่อนที่ กรณีที่ 2 หากศูนย์พักพิงชั่วคราวใดที่มีขนาดเล็ก และพิจารณาแล้วค่าน้ำอาจลดระดับลงเร็วกว่าพื้นที่อื่น ก็สามารถใช้ห้องน้ำสำเร็จรูปชั่วคราว ไว้บริการผู้ประสบภัยก็ได้

3.5 อาหารจากการบริจาคมีคุณภาพไม่หมดอายุ อาหารส่วนหนึ่งเฉพาะที่ได้รับบริจาคจะเป็นข้าวสาร อาหารแห้ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง หรือเครื่องอุปโภค บริโภค ที่มีกำหนดวันหมดอายุ เจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบ และคัดกรองคุณภาพ หากเห็นว่าใกล้หรือหมดอายุคัดแยกออกอีกส่วนหนึ่งจะเป็นอาหารสด หรืออาหารปรุงสุกพร้อมรับประทานจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะสามารถพิสูจน์ได้ง่ายกว่าอาหารสำเร็จรูป

3.6 ครีวกลางที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ภารกิจด้านการประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงผู้ประสบภัย ที่สำคัญเมื่อเกิดภัยพิบัติ จังหวัดสามารถจัดตั้งครัวพระราชทานและประกอบอาหารเลี้ยงผู้ประสบภัยได้ หรือหากวัดถุดิบ ไม่เพียงพอสามารถประชาสัมพันธ์เชิญชวนภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปร่วมบริจาคกับส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อแบ่งเบาภาระได้บ้าง

3.7 ทักษะของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่นการขับเรืออย่างระมัดระวัง ผู้ขับเรือหรือยานพาหนะต่างๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ แลประสบการณ์เพียงพอ เพราะการขับเรือมีปัจจัยเสี่ยงหลายอย่าง และอาจเกิดอุบัติเหตุได้ตลอดเวลา จะต้องผ่านการฝึกอบรมและได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรับผิดชอบ

4. ด้านการฟื้นฟู (Recovery)

4.1 มีการช่วยเหลือและเยียวยาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประเมินความเสียหายทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนด้วยความรวดเร็ว เชื่อถือได้ แบ่งช่วงเวลาช่วยเหลือออกเป็น 2 ช่วง ในระหว่างเกิดภัย หลังจากที่อยู่พยผู้ประสบภัยมายังศูนย์พักพิงชั่วคราว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมบริหารจัดการ เพื่อให้ผู้ประสบภัยมีชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ภายใต้ปัจจัย 4 ตามที่ได้รับไว้ในกาจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว หลังจากภัยพิบัติยุติลงจะมีการสำรวจความเสียหายทุกด้าน เช่น สุขภาพชีวิต ทรัพย์สิน การเกษตร โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง เพื่อความรวดเร็วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการให้การช่วยเหลือเยียวยาเป็นลำดับแรก หากงบประมาณไม่เพียงพอคณะกรรมการระดับอำเภอพิจารณาขอเท็จจริง และส่งเรื่องให้จังหวัดช่วยเหลือ สำหรับกรอบเวลาหน่วยราชการจะดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามระเบียบฯ หรือหากเป็นสถานการณ์ขนาดใหญ่ ทางรัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีเร่งด่วน

4.2 ฟื้นฟูสภาพด้านจิตใจ จากความเครียด และสุขภาพกาย ผป.โรคเรื้อรัง มีระบบการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วม ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพโดยเร่งด่วน ผู้ที่มีโรคประจำตัว ผู้ที่ประสบโรคภัยที่มาพร้อมน้ำท่วม โดยการให้บริการเชิงรุก มีศูนย์บริการเคลื่อนที่ เข้าตรวจเยี่ยมในพื้นที่ที่ยังประสบภัยน้ำท่วม หรือในศูนย์พักพิง โดยมีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลประจำจังหวัด องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อสามารถให้บริการได้ทั่วถึงและครอบคลุม

ภัยพิบัติน้ำท่วมส่งผลให้ผู้ประสบภัยเกิดความเครียดมากขึ้น มีการประเมินภาวะเครียด ภาวะซึมเศร้า เพราะบางรายอาจถึงขั้นเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย ซึ่งการช่วยเหลือเยียวยาจิตใจ

ผู้ประสบภัย ในระบบของทีมสุขภาพจะมีทีม mcatt (mental health crisis assessment and treatment team) ที่มีครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศ เพื่อดูแลทางด้านจิตใจร่วมกับทีมบุคลากรด้านสุขภาพที่ดูแลด้านร่างกาย โดยมุ่งหวังให้การดูแลช่วยเหลือและฟื้นฟูจิตใจผู้ประสบภัยน้ำท่วม ตามความเร่งด่วนของผู้ประสบภัย เช่น ผู้ที่มีประวัติการรักษาโรคทางจิตเวชหรือใช้สารเสพติด ครอบครัวผู้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก หรือสูญเสียทรัพย์สินจำนวนมาก ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง/ผู้พิการ ผู้สูงอายุและเด็ก ตลอดจนช่วยเหลือเยียวยาจิตใจครอบครัวผู้เสียชีวิตและผู้สูญหายทุกราย ทั้งนี้การดูแลทางด้านจิตใจจะมีการติดตามอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

4.3 การดูแลสิ่งแวดล้อม ภายหลังจากภัยพิบัติสิ้นสุดลง ปัญหาเรื่องขยะ น้ำเสีย มลภาวะเป็นพิษ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะผู้ป่วย กลุ่มเปราะบาง ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อุทกภัยจังหวัด บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดมกำลัง เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรกล ในการทำความสะอาดพื้นที่ประสบภัย หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ดูแลรักษาผู้ป่วยบำบัดฟื้นฟูแหล่งน้ำ รื้อถอนซากปรักหักพัง เพื่อให้ประชาชนสามารถกลับเข้าพักอาศัยในบ้านเรือนและใช้ชีวิตได้ตามปกติ

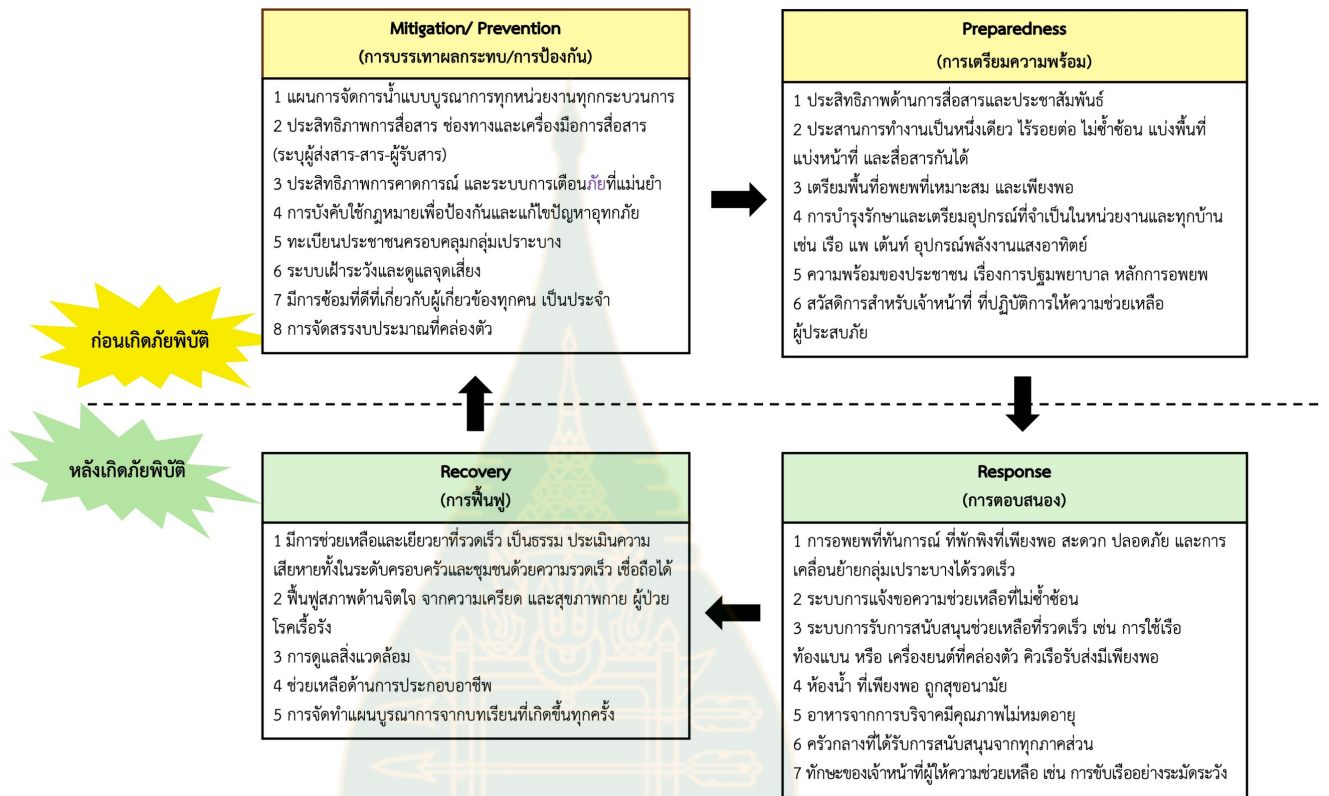
4.4 ช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพ ในระหว่างอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราว หน่วยงานด้านพัฒนาสังคมฯ หน่วยงานพัฒนาชุมชน หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ สร้างงานและเพิ่มรายได้ ให้บริการฝึกอบรมด้านอาชีพตามรู้ ความสามารถ และความสนใจ รวมทั้งประสานหาตลาดหรือผู้ประกอบการ เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้มีอาชีพรายได้ ในขณะที่ยังคงพักอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราว หรือหลังจากที่น้ำลด จะเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประสบภัยได้อีกทางหนึ่ง

4.5 การจัดทำแผนบูรณาการจากบทเรียนที่เกิดขึ้นทุกครั้ง ควรมีการประชุมถอดบทเรียน เพื่อนำไปสู่การทบทวน ปรับปรุงแผนเผชิญเหตุอุทกภัยให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงที่เคยเกิดขึ้น และปรับใช้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในอนาคต

ส่วนที่ 3 สรุปรูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วม

จากการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน ประเมินความเหมาะสมเรียงลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ ด้านการตอบสนอง (ค่าความเหมาะสม 3.67, 3.75) ด้านการฟื้นฟู (ค่าความเหมาะสม 3.60, 3.75) ด้านการบรรเทาผลกระทบ/การป้องกัน (ค่าความเหมาะสม 3.61, 3.70) และด้านการเตรียมพร้อม (ค่าความเหมาะสม 3.45, 3.63) ตามลำดับ โดยด้านการตอบสนอง มีองค์ประกอบ 7 ประเด็น ด้านการฟื้นฟูมีองค์ประกอบ 5 ประเด็น ด้านการบรรเทาผลกระทบ/การป้องกันมีองค์ประกอบ 8 ประเด็น และด้านการเตรียมความพร้อมมีองค์ประกอบ 6 ประเด็น ซึ่งเป็นการสรุปรวมจากโมเดลที่ได้จากมุมมองของผู้ประสบภัยและผู้ให้การช่วยเหลือ

สามารถสรุปและปรับปรุงรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมร่วมกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้มีความเหมาะสมตามบริบทมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ตามระยะต่างๆ ของการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ตามภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วม